صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاري)

زِينَةُ الصَّلَاة

دلمانځه ښکلا

ليكوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولونه [illegible] احمد هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)
ليکوال :: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري
ترتيب او ټولوونه:: استاد فريد احمد هلال
خپرندوی :: کتاب خپرندويه ټولنه (جلال کوټ)
کمپوز :: خپله ټولوونکی
ډيزاين او طرح :: ابو عثمان عبدالمجيد – ګندهارا خدمتونه
چاپ کال :: ۱۳۹۰
د ترلاسه کېدو ځايونه::
ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)
مکتبه محمديه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)
دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړليک

د لمانځه جوړښت ۲
د لمانځه روح ۲
د خشوع د پيدا کېدو اسباب ۲۲
لومړۍ مسئله: ستره ودرول ۳۰
دويمه مسئله: د سترې د لوړ والي اندازه ۳۲
درېيمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د څارويو تېرېدو حکم ۳۷
څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸
پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱
د لمانځه طريقه ۴۷
شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸
اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸
اتمه مسئله: د لمانځه نيت ۶۲
نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۶۷
لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۶۸
يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴
دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟ ۷۶
پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه ۸۱

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ویناوې ۸۶
د احنافو دلائل او د هغې تجزیه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې ببلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۶
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللهِ)) ببلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړلسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله: تر ((وَلَا الضَّآلِّينَ)) وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلودلیلونه او د هغې تجزیه ۱۶۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۶
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله تورک ۲۶۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې ښېرې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کوي ۲۶۶
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر التحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې ببلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوري تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا کتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د کتابونو او کېښتونو نه ورور فريد احمد هلال راټول کړی. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دی، هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وکړي او خپله خشوع دې هم برابره کړي.

په دې کتاب کې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول کړي دي

۱ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.
۲ د احاديثو ژباړه
۳ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.
۴ مهم مهم تحقيقونه
۵ انصاف او عدل په مسائلو کې
۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه کلمات پکې نشته
۷ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالیٰ دا کتاب زما لپاره او د جمع کوونکي او ترتيبوونکي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونکي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالیٰ اخلاص ورنصيب کړي او د هغه په ميزان

د حسناتو کې دې واچوي، آمين

د کتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ۸ عام ۱۴۳۲ هـ باندې په مسجد حمزه، پشاور پاکستان کې ما مطالعه کړه او نوموړي استاد ته مې دعا وکړه، ځکه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راوېستله. الله تعالیٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلی الله علی نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادى له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۝ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۝ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۝ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ؕ وَ مَنْ يُّطِعِ اللهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۝

اما بعد!

قدرمنو لوستونکیو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن د ی، چې د دې سموالی د ټول دین سموالی او د دې خرابوالی د ټول دین خرابوالی دی. لکه چې رسول الله ﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۱ / ۵۳۶)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دین حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی.

او داسې کس ته بيا ښه سړ ی نه دي ويل پکار، چې لمونځ يې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه د پرسخت تېنګار شوی. لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کريم کې نهه اتيا ځل الله ﷻ د لمانځه يادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمايي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ايمان لرونکي پر قران ايمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولايت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هيڅ يو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت يوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې. چې هغې ته«باب الصلاة» ويل کېږي. يانې هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزيات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی ؛ خو شيطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زياتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حديثوکتاب پيل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حديثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر يوشي ټينګار کړی دی ؛ نو موږ به ولې پرې ټينګار نه کوو ؟ الله ﷻ دې پر يو شي ټينګار کوي او يوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمايلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مريانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوئ.

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمایي

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ۝

[مریم: ۵۹]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژرده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې دداسې کسانو ځای دوزخ دی.

او نبي ﷺ فرمایي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحیح البخاري (۱ / ۱۱۵)

ژباړه

د مازدیګرلمونځ که چا پرېښوده ؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې دعمل بربادېدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصدته راګرځم. چې هغه دلمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې يو يې بدن او بل يې روح دی، لکه چې انسان له دوو شيانو يانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي يواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نيا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کار کوي، نه به دې لاسونه او پښې، بيا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هډېرې ته يې ورسوي، او په داسې حال کې بيا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح يې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا يو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکيو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له يامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وايي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزی، زاری، تذلل او ځان سپکولو ته وايي، د مومنانو له صفاتو څخه الله ﷻ ته خشوع کول يو ضروري او لوی صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع يواځې په لمانځه کې پکاړده او له لمانځۀ پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمايلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومناني ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه داجمله اسمیه ده؛ نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي، خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

اِنَّهُمْ كَانُوْا يُسٰرِعُوْنَ فِي الْخَيْرٰتِ وَيَدْعُوْنَنَا رَغَبًا وَّرَهَبًا ۭ وَكَانُوْا لَنَا خٰشِعِيْنَ۝

[الأنبياء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیو کې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکاردي دویم دا چې ((وَيَدْعُوْنَنَا))له ماځخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم، داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو څوک نه پوهېږي، چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي، په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونوکې هم اوکله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله، لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

اِذَا تُتْلٰی عَلَیْهِمْ اٰیٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَّ بُکِیًّا

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيداکول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه، رب العلمين ته خاشعين ول، په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول، بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځای دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې یې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم باید هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالك

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکار ده چې په بازار کې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوړ نه کوي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي؛ نو پکار دا ده، چې بازار کې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول الله ﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به یې صف جوړاوه؛ نو ویل به یې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه؛ نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بیا وروسته په دویم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا یې وفرمایل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حدیث کې دوه ماناوې دي، یو مقصد دا دی، لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږي؛ نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ، لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم ټول داسې نشي کېدای؛ خو چې څه ناڅه خشوع باید له تا سره هلته هم وي

د رسول الله ﷺ په صفاتو کې هم راځي، چې هغه انتهایي خاشع وه په لمونځونو کې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه تردې، چې یوه وینزه به راغله، چې د وینزې قدر هم نه وي او رسول الله ﷺ ته به یې وویل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به یې ونیوه، چې تاته زما یو حاجت دی، پوره یې کړه؛ نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمایل

يَاأُم فُلَانٍ انْظُرِي أَيَّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّى مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (۱۳ / ۳۴۷)

ژباړه:

ای د فلانې مورې وګوره، کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له یوې وینزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به یې هم نه ویل، چې ته ښځه یې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وینزه یې، ګورو به بله ورځ به شي رسول الله ﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وینزې به له لستوني څخه ونیوه، چې دا زما حاجت پوره کړه؛ نو له واره به ورسره پاڅېده، الله ﷻ ته به یې هم عاجزي کوله او د الله ﷻ د مخلوق په وړاندې به یې هم تواضع اوعاجزي اختیاروله، دا صفت پکې و، په بازارونو کې به یې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه يې په بازارونو کې چيغې وهلې.

صخاب دې ته وايې، چې چغې وهي اى فلانکيه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکو طريقه ده دا د نبي ﷺ طريقه نه وه، زوړې نه و، رسول الله ﷺ په بازارونو کې عاجزي کوله. په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخيروايي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله يې له سينې نه يې داسې غږ راخته، لکه چې کتوی، خوټېږي اوآوازکوي

دا د الله ﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبي ﷺ باندې داحالت راتله. ځومره چې سړی ځپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره يکې دا صفت ډېرېږي، ځومره چې له الله ﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي

په رسول الله ﷺ کې ډېره زياته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشې ؓ ته يې وفرمايل

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن تړوله شپه د الله ﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګې کوله اکثره به د شپې په وروستئ برخه کې راپاڅېده، کله چې د زړه کيفيت جوړ وي ؛ نو بيا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې ځومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبير موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل يې ان تردې، چې لاندې ځمکه به يې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال ؓ راغی او نبي ﷺ يې په دې حالت کې وليده وه يې ويل اى د الله رسوله! تا ته؛ خو الله ﷻ ښښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبي ﷺ ورته وفرمايل

پر ما باندې ښکاه شپه داسې آيتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا ﴿ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ۝ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝ رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۭ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ۝ رَبَّنَآ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۚ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۝ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ۝ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنۡ ذَكَرٍ اَوۡ اُنۡثٰى ۚ بَعۡضُكُمۡ مِّنۡۢ بَعۡضٍ ۚ فَالَّذِيۡنَ هَاجَرُوۡا وَ اُخۡرِجُوۡا مِنۡ دِيَارِهِمۡ وَ اُوۡذُوۡا فِىۡ سَبِيۡلِىۡ وَ قٰتَلُوۡا وَ قُتِلُوۡا لَاُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ سَيِّاٰتِهِمۡ وَ لَاُدۡخِلَنَّهُمۡ جَنّٰتٍ تَجۡرِىۡ مِنۡ تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنۡ عِنۡدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنۡدَهٗ حُسۡنُ الثَّوَابِ ۝ (١٩٥) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا فِى الۡبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيۡلٌ ثُمَّ مَاۡوٰٮهُمۡ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئۡسَ الۡمِهَادُ ۝ لٰـكِنِ الَّذِيۡنَ اتَّقَوۡا رَبَّهُمۡ لَهُمۡ جَنّٰتٌ تَجۡرِىۡ مِنۡ تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَا نُزُلًا مِّنۡ عِنۡدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنۡدَ اللّٰهِ خَيۡرٌ لِّلۡاَبۡرَارِ ۝ وَاِنَّ مِنۡ اَهۡلِ الۡكِتٰبِ لَمَنۡ يُّؤۡمِنُ بِاللّٰهِ وَمَاۤ اُنۡزِلَ اِلَيۡكُمۡ وَمَاۤ اُنۡزِلَ اِلَيۡهِمۡ خٰشِعِيۡنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشۡتَرُوۡنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيۡلًا ؕ اُولٰٓـئِكَ لَهُمۡ اَجۡرُهُمۡ عِنۡدَ رَبِّهِمۡ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيۡعُ الۡحِسَابِ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوا اصۡبِرُوۡا وَ صَابِرُوۡا وَرَابِطُوۡا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُوۡنَ ۝ }[آل عمران: ١٩٥]

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته ځير کړي؛ نو ډېر ناآشنا كيفيت او حال به د هغه جوړشي : خو ارمان! كه زموږ داسې وای، د ايمان والا، چې كوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لكه منافقان هسې كاږه لرګي يو ((كَاَنَّهُمۡ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ)) هغه كاږه لرګي، چې بې ګټې يوځاى ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوى دى او د خشوع والاعلم ختم شوى دى.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځكه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې كوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (٢ / ٤٠٠)

ژباړه:

لومړى به له دې امت نه د خشوع علم پورته كېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دى، بل حديث د شداد بن اوس كې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړى د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلى دى دا علم دى ډېرې مسئلې يادول دا ښه كار دى؛ خو دا يوازې علم نه دى، چې خشوع دريكې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سرې كې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښكته كول نه وي او د خشوع به سرى څه تعبيركوي پوره. لكه ځينې مادې زه ذكركوم، چې دا دريكې نه وي؛ نو علم دريكې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. كه څه هم تاته ډېر كتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې دريكې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو كې خشوع كوونكي نشته، د دې كفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځكه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سكون او وقار ترې ختم شوى دى، مؤمن به سكون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٣٢)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شې؛ خو يوکس به هم پکې خشوع کوونکی ونه وينئ

يانې په يوه جامع جومات کې به داسې سړی نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه وېرېږي، بلکې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دی ولاړ هسې ولاړدی، خشوع به هغه کې نه وي او کله، چې په سړي کې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند ورکوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندورکو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جومات کې به يو خشوع کوونکی مونده نه کړ ې؛ نو دا علم اوچت شوی دی؛ نو دا بېرته راواپس کول پکاردي او که سړی کوښښ وکړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې کوښښ کوي الله ﷻ يې ور په برخه کوي

وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنکبوت: ٦٩)

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار کې کوښښ کو ي؛ نو موږ به ورته لارې اسانې کړو

له دې خبرې نه زما غرض دا دی، چې که پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لړ کې سړی ډېرکوښښ وکړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه کړي دا په ځان کې پيداکول غواړي دا خشوع په صحابه کراموکې هم ډېره زياته وه

ابوبکرصديق ﷺچې به کله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلکو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات کې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (١ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبکرته ووايئ چې خلکوته لمونځ وکړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (١ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ﷺ وويل: ابوبکر، چې کله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلکو ته قرائت وانه ورولای شي (يانې لمونځ به ونه کړای شي).

ځکه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه اتنهايي نرم زړی وه دا به خلکو ته قرآن ورروانه وروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وکړئ نبي ﷺ غصه وکړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ﷺ ملګري ياستئ د هغه د دوکه کولوښښ مو کاوه او اوس مادوکه کوئ. زه چې څه امرکوم د هغې تابعداري ولې نه کوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان کړه د رسول الله ﷺ په ملګروکې دا کمال وه، په ابوبکرصديق ﷺکې دومره خشوع وه، کله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښکارېده، يانې په لمانځه کې به هيڅ نه خوځېده.

عبدالله بن زبير ﷺچې به کله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لکه چې ونه ولاړه وي ډېرځلې به داسې وشول، چې دی به پر سجده پروت و، چڼچڼې به راتلې او د ده پر شا به کېناستې. ډېره اوږده سجده به يې کوله ؛ نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغيو به پرې د لرګي ګومان کاوه، چې ګوندې دا پر ځاى پروت لرګى دى. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دى. په دې خلکو کې به دومره خشوع وه.

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده يرجع ويتاوه آيتونه به يې باربارلوستل اواسويلي به يې کول. له دې نه په لمانځه کې هسې غيراختياري اسويلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرې راتلل. په صحابه کرامو کې ډېره خشوع وه. له سفيان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر يو حديثپوه (محدث) دى هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تابه ويل، چې اوس به مري.

ابراهيم نخعي، چې يو تابعي دى، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دى له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوى له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، پکار دا ده سړى له لمانځه نه مخکې يوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم پکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شريعت مطهره دا امرکړى دى، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي: خو زموږ داسې مزاج جوړشوى دى. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي: نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمايلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة.

ژباړه

د يوه سړي ږيرې به په اسلام کې سپينې شي: خو الله ﷺ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړى

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شى نه ښکاري، چې دې ناروغۍ موږ ټول اوس نيولي يو او خپل لمونځونه موږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ويلي دي

من هانت عليه صلاته كانت على الله اهون

ژباړه:

چا ته، چې خپل لمونځ سپک ښکاري: نو د هغه لمونځ الله ﷺ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به يې څه قبول کړي حسن به ويل اى مسلمانه!

اذا هانت عليک صلاتک فا ي شيئ يعزعليک؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شى قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ايمان وروسته لوى عمل دى او چې دا درته وړوکى ښکاري، نه يې رکوع او نه يې قرائت او نه يې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دين کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي. چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حديث کې راغلي دي:

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه، ده د دين حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالى يې هم يقيني دى

عمربن الخطاب واليانوته ليکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دى، هسې نه، چې ووايئ موږ قاضيان او واليان يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیصلې به کوو لمونځ څه مهم عمل نه دی، بلکې خلافت هم د دې لپاره راځي، چې خلک لمونځ کوونکي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وکړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت کوونکی دی او که لمونځ چا خراب کړه؛ نو نور عملونه به یې هم ناسم وي داسې کس ته بیا ښه سړی مه وایه، چې لمونځ یې خراب وي، هغه امام چې لمونځ یې غلط وي، ته پوه شه، چې داخیانتګر هم دی، هغه به درته صحیح دین نه درښيي، په هغه کې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې کله یې لمونځ خراب وي او دې آیتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بیان کړل الله رب العزة یو اتیاځله د مؤمنانو په صفت کې دا ذکر کړي دي چې دوی د لمانځه حفاظت کوي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ۝ وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ۝. وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ۝. د تولو لمونځونو حفاظت کوي. الَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُوْنَ۝ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ. يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ. دلمانځه پابندي کوي، اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ. د لمانځه پابندي کوئ څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِيْنَ۝ الَّذِيْنَ لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ د هغه مشرکانولپاره دې هلاکت وي چې زکوة نه ورکوي الله رب العزة دا د مشرکانو صفت بیان کړی دی، چې د لمانځه پابندي نه کوي لمونځ او په لمانځه کې خشوع پیداکول او په صحیح توګه یې اداکول یو ضروري عمل دی که چاته ضروري نه ښکاري؛ نو په غټ نقصان کې واقع دی او ډېر غټ تاوان یې وکړه او دا حدیث یو

مسلمان پوره ویروي، چې رسول الله ارشادوفرمایه.

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قیامت په ورځ به له بنده سره لومړی د لمانځه حساب کېږي

یانې د قیامت پر ورځ تر هر څه لومړی د لمانځه په اړه حساب کېږي ګوا کې که له ایمان نه هم مخکې د لمانځه حساب کېږي، لکه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې کافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړی حساب کېږي، چې مسلمانان ځان ته وایي یانې الله ﷻ به له دې امت سره لومړی حساب د لمانځه په اړه کوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنی پرېکړه(فیصله) به د توی شویو وینو، په اړه کېږي، لکه چې فرمایي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ١٧)

یانې لومړی حساب به دلمانځه په اړه کېږي او لومړنی پرېکړه به د توی شوې وینې په اړه کېږي او په میزان کې به لومړی د ښځې او مېړه حقونه تلل کېږي، چې تا د ښځې حق اداکړی دی اوکه نه اوښځې د مېړه حق اداکړی دی که نه؟ دا برخه به لومړی تلل کېږي او په میزان کې به اچول کېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فکر نشته او دا ورته وړې خبرې ښکاري، سره له دې، چې دا لویه خبره ده کومې مسئلې، چې موږ ته وړې ښکاري دا د الله ﷻ په اند لویې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب کېږي، که د چا لمونځ روغ راوخوت : نو دا کامیاب شو، لکه چې فرمایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه:

که لمونځ یې روغ وه؛ نو دا کامیاب دی.

یاني د لمانځه فرضونه یې سم اداکړي وي، سنن او اداب یې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو کوښښ یې هم کړی وي؛ نو دا کامیاب دی، یقیناً او نجاح دویمه د جنت کامیابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بریالی شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه بېلابېل لفظونه یې وویل، یاني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ ورکړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حدیث کې سوچ وکړئ او که د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ یې نه وي کړی؛ نو دا تاواني دی، لکه چې فرمايي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه

یقینا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان یې وکړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه ورکوي او تاوان یې هم وکړه، چې اور ته به یې الله ﷻ نباسي (خسر) همدغې ته وایي او د الله ﷻ فضل ته وګوره که په فرض لمانځه کې یې څه کمی ومونډل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائکو ته امر وکړي، تاسې وګورئ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته اوکه نه؟ نو هغه به وکتل شي که سنت یا نفلونه یې کړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به یې ورلره یوځای کړي، دې ته به پرې پتې واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دی، چې د فرض عمل نیمګړتیا یې په نفلونو بشپړوي، بیا به هم دا انسان کامیاب شي اوکه نوافل یې نه و؛ نو بیا هم تاواني دی، الله ﷻ به ورته سزا ورکوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځینو خلکو لپاره د کامیابۍ لامل شي او ځینې هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دریم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ کې دائر وي، چې کله پکې توجه شته او کله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر ورکوي او که د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پرېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دی، چې په کوم لمانځه کې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په کوم کې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، یاني لمونځ دې پر برخو ویشي، لکه په صحیح حدیث کې راغلي دي، نبي ﷺ فرمايي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمُنُهَا أَوْ سُبْعُهَا أَوْ سُدْسُهَا أَوْ خُمْسُهَا أَوْ رُبْعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه:

یوکس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دریمه او یا نیمایي برخه لیکل شوې وي

له دې روایت څخه معلومېږي د ځینو خلکو په لمانځه کې به لسمه برخه ایله قبوله شوې وي؛ نو کوښښ پکار دی، چې صحیح لمونځ وشي، کله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بیا کوښښ کوې، دا فکر وکړه، چې که دې لمانځه کې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونکړم؛ نو الله ﷻ یې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبلوي او دا لمونځ به مالره وبال وي او که په ښې ښکلې طريقې سره يې وکړم؛ نو په دې کې زما د دنيا او اخرت کاميابي ده. بيا به درېکې دالله ﷻ په فضل سره خپله خشوع پيداشي او بيا بيا د خشوع په اړه بيانونه اورېدل پکاردي، خپله مطالعه کول پکاردي او يا د قرآن او حديث دا نصوص ځانته رايادول پکار دي، په دې آيتونو او حديثونو کې دا برکت دی، د الله ﷻ په فضل سره په سړي کې خشوع پيداکوي، دا خبرې چې تاسې اوس واورېدې؛ نو تر ډېرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بيا بيا تازه کول پکاردي.

د دې ذريعه داښکاري، چې د الله ﷻ هيبت په زړه کې راغی او د هغه وېره پيداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پيداشه، په خپله به د الله په فضل دا خبرې درېکې پيداکېږي او د دې لپاره يوه ښه ذريعه دا هم ده، چې له الله ﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پکاردي، چې يا الله دا لمونځونه مو برابر کړې. جهاد مو ونه کړ او مال مو هم ونه لګاوه؛ نو چې دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا دعا وغواړه او يوه ښه ذريعه يې دا هم ده، چې لمانځه ته وختي راځه، کله چې سړی وختي راشي، په صف کې کېني، ذکر اذکار وکړي، تلاوت وکړي، دعاګانې وکړي؛ نو په لمانځه کې يې د الله ﷻ په فضل څه ناڅه خشوع پيداکېږي

په لمانځه کې د خشوع پيدا کېدو دا هم ذريعه ده، چې سړی وختي لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخکې څه نوافل او سنت ښودلي، لکه د اذان ا وا قامت تر مينځ دوه رکعته کوئ، يا زيات کوئ، د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تيار شئ

دلته مو له لنډيز څخه کار واخيست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده، الله

تعالی فرمايلي دي

قَدۡ اَفۡلَحَ الۡمُؤۡمِنُوۡنَ ۙ

[المومنون: ۱]

ژباړه

يقينا مؤمنان کامياب دي

الَّذِيۡنَ هُمۡ فِيۡ صَلَاتِهِمۡ خٰشِعُوۡنَ ۙ

[المومون: ۲]

هغه کسان چې په لمونځونو کې خشوع کوي

وَ الَّذِيۡنَ هُمۡ عَلٰى صَلَوٰتِهِمۡ يُحَافِظُوۡنَ ۘ

[المومون: ۹]

هغه کسان، چې د لمانځه حفا ظت کو ي، لحاظ يې ساتي او هغه ښايسته کوي.

که يو امام غلط لمونځ کوي؛ نو په هغه پسې لمونځ نه کېږي، يانې که رکوع يې غلطه وي او فاتحه ورپسې نه ويل کېږي، ځکه د جَمعې لمونځ؛ خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحيح شي او چې په جَمع کې د يوه سړي لمونځ خرابېږي؛ نو بيا په داسې جَمع څوک څه کوي، د جَمعې دا مقصد دی، چې په کورکې ته لمونځ کوې؛ نو ژر ژر به يې کوې؛ نو په جَمع کې به يې ته ښه کوې، چې کله په جومات کې لمونځ غلط کېږي؛ نو دې ته بياڅه ضرورت دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

داسې امامان به راشي چې لمونځونه به غلط کوي، بې وخته به يې کوي؛ نو صحابه وو رضي الله عنهم پوښتنه وکړه، چې ای د الله رسوله! ﷺ په داسې حال کې موږ څه وکړو؟ نو هغه ﷺ وفرمايل لمونځ کوئ او بيا که مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سره يې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټینګار ر اغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه؛ نو چې د یوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا یې سم نه وي؛ نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېرکوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ ورپسې پیل کړئ؛ نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمین ته سرې په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړشه بیا به هرڅه پرېږدې؛ خو لمونځ به نه پرېږدې، خپله به دې داسي مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزيات کمال او خوند دی، علماوو ويلي دي، که لمانځه، ذ کر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پيداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جوړ دی او الله والايې ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا لله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بیا ته بل څه شی يې، په ظاهره باندې انسان يې، نوم درباندې د مسلمان يادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترمامتېر او ميزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسد دواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، څکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه و ي؛ نو بیا څه پاتې شو، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحیح برابرکړي اوخشوع پکې پيداکړي

د خشوع د پيدا کېدو اسباب

د خشوع د پیدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځينې له هغې نه دادي:

لومړی سبب: قوي باعث

دا د الله عز وجل خوف دی، څکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي ؛ نو له دې سره خشوع پيدا کېږي او يواځې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل ؛ نو ويرېدل به

دويم سبب: دَ مانع کمزورتيا

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبي کريم ﷺ دې ته په خپلې دې وينا سره اشاره فرمايلې

«کله، چې د ماښامې خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي ؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ»

په بل ځای کې فرمايي:

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تيار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبيث شيان - بول او براز - درله ديکې درکوي

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي

درېيم سبب:

دا چې قرآن په لوړ غږ لولې،، چې لږ تر لږه خپله :خو يې واوري، څکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه ځا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاوي الدين الخالص ۴/۴۸) وګوره

ځلورم سبب

څه چې وايي، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځير شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، يانې لا په ثنا کې روان يې او که نه تر فاتحې رسېدلی يې

پنځم سبب:

د قراءت، ذکرونو او تسبيحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي: ستا له لمانځه نه به يواځې هغه شی تاته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربي ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړي د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب:

هغه آيتونه او حديثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغيب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پيل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ماته يواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب: مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پيل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بيا وروسته د الله ﷻ په توفيق سره د لمونځ کونکي هيئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنيوي فکرونه رانشي؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنيوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتيا ده.

نهم سبب: هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حديث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمايي:

الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې يې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره يو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پيدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زيات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

يانې کله يکې يو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پيدا کولو کې ډېر لاس لري ګنې په يوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي؛ نو بيا پرې اثر نه کوي

يولسم سبب: د عبوديت آداب

او هغه آداب اختيارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلې سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعديل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حيواناتو سره ورته والی نه اختيارول

دولسم سبب: په لمانځه که اوږد قيام او قراءت کول خشوع پيدا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

دیارلسم سبب: د وېرې او تمې آیتونه، ذکرونه او دعاګاني بیا بیا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ به کله یو آیت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آیت و:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(المائده ۱۱۸)

ژباړه

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې: نو دوی ستا بندګان دي، او که بښنه ورته کوې: نو یقینا ته غالبه، حکمت والایې)

قدرمنو لوستونکیو داچې لمونځ یو ارزښتمن عبادت دی: نو څومره چې یو شي ارزښتمن وي، هومره یې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي: نو همداشان شیطان: خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پایه خپل کوښښ نه پرېږدي، که یو څوک تر جوماته راشي؛ نو بیا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ یې خراب کړي، چې ستړی پرې شي: خو له ثواب نه یې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت وایي

دا چې له دې ځایه د لمانځه احکام شروع کېږي: نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که یو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي، بیا: خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده: خو که یوازې لمونځ وي؛ نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بیانېږي

لومړی مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي. له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحدیثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضیت دلالت کوي

۱: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲۶۸)

(ابن حبان: ۴۵\۴، ابن خزيمة: ۹\۲، الحاكم: ۲۱۵\۱، البيهقي: ۲۶۸\۲، مسلم مختصرا و فى صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان: ۱۲۶\۶، و اسناده صحيح)

ژباړه:

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي. له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي. که یوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه. ځکه له ده سره شیطان ملګری دی.

۲: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (۶ / ۲۳۰)

اخرجه احمد: ۴۰۴\۳، الحاكم: ۲۵۲\۱، ابن خزيمة: ۱۳\۲، البيهقي: ۲۷۰\۲، و صححه الالبانى فى الصحيحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې یوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

٣ بل حديث کې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ : إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ ، فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (٢ / ١٠٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٧٢)

اخرجه ابن ابي شيبة: ١\٢٧٩، وابوداود: ١\١١١، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه

چې کله يوکس ستري ته لمونځ کوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او ځوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، که څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وکړي، په بل روايت کې دي، ځکه شيطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (٢ / ١٤٦)

(رواه البخارى: ١\٧٢، و وصله ابن ابى شيبة : ٢\٣٧٠، وغيرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابى اياس څخه روايت دی، چې زه عمر ﷺ د دوو ستنو په منځ کې په لمانځه وليدم : نو له څټه يې ونيولم او ستري ته يې نږدې کړم او راته يې و ويل دې ته لمونځ کوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «الْمُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ "

رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا "

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباړه:

عمر ﷺ ويلي دي، چې لمونځ کوونکي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دې (ستنو) ته خبرې کوي(ياني چې ستنو ته يې تکيا وهلې وي او خبرې کوي) عمر ﷺ يو سړى وليد ، چې د دوو ستنو تر منځ يې لمونځ کاوه؛نو يوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې وفرمايل، چې دې ته لمونځ کوه!

له پورتنيوصحيح حديثونو او اثرونو څخه څرګنده شوه، چې ستري ته لمونځ کول ضروري او لازم دي، ځکه رسول الله ﷺ پرستره نيولو امرکړى او له ستري پرته لمونځ کولو نه يې منع فرمايلې ده، دارنګه د عمرفاروق ﷺ له اثر نه هم څرګنده شوه، چې ستره نيول په لمانځه کې ضروري ده

د لا ډېر تفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص ٥٥١\٣، نيل الاوطار ٤\١٤، السيل الجرار ١٧٦\١، احكام السترة ص ٩، للشيخ محمد بن زرق طرهوني)

دويمه مسئله د ستري د لوړ والي اندازه

د ستري لوړوالى بايد لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او که له دې نه لوړه وي باک نه کوي، حافظ ابن حجر ﷺ په فتح البارى(٥٨١\١)کې په دې اړه ليکي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دينپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړينه ګڼلې ده

هدايه (۱\۳۵۴) کې دي

ومقدارهاذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د يوه شرعي ګز په اندازه يا له دې نه زياته ده

دليل: ۱: په صحيح مسلم (۱\۱۹۷) وغيره کې له طلحه ؓ نه روايت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی کېږدي: نو بيا يې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

۲ په بل روايت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

اخرجه مسلم: ۱\۱۹۷.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه اوڅاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته ياده کړه هغه ﷺ و فرمايل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی وي؛ نو ضرر نه کوي که يوشی مو مخې ته تېرشي

۳: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۹)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له عائشې ؓ څخه روايت دی، چې نبی ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمايل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳٦۵)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له ابوهريره ؓ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ يې ماتېږي او له دې نقصان څخه يې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د «مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» ياني د پالان دوروستۍ برخې څومره اندازه ده؛ نو په (مصنف د عبدالرزاق ۲\۹۱۲، ابوداود ۱\۱۰۲، ابن خزيمة ۲\۱۱۲) کې له عطاء څخه په صحيح سند

سره نقل دي چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤَخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلُّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤَخِّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٩)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي عطاء ويلي دي صحابه وو به، چې کله لمونځ کاوه ;نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنۍ برخې په اندازه ستره کېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل (تاته څنګه رارسېدلې، چې) څومره اوچته وه؟ هغه و ويل دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع (ګز) ابن جريج وايي ماله سفيان ثوری ؓ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوی ورکوله.

له ابن جريج ؓ نه په يوه بل روايت کې نقل دي، چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ١٤)

مصنف عبدالرزاق(٢|١٥)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: که له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمکه کې ښخه کړی شي او پاتې د ذراع نه کمه اندزه په ځمکه ولاړه وي؛ نو ايادا بس کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويې ويل، چې نه دا کفايت نه کوي ترڅو د ځمکې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ؓ نه هم د دې په شان قول نقل دی؛ نو د عطاء له وينا څخه څرګنده شوه، چې د پالان د وروستنۍ برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دی او د صحابه کرامو ؓ سترې به د يوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه کرام ؓ پر دين ښه پوهېدل، قرآن او حديث به هغوی لوستل

فتاوی الدين الخالص (۵۲۱\۳)

د يو ذراع اندازه؛ خومعلومه شوه، چې دوه ولښتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه کوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود کې نقل دي، چې هغوی به خولۍ ستره جوړوله؛ نو په هغې کې خوځيني کمزوري دي او کوم، چې صحيح دي؛ نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، ځکه داحکم دی، چې

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ۱۶]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ۵۵۹\۳، المحلی لابن حزم ۱۲\۴، الفقه على المذاهب الاربعة ۱۹۰\۱، سبل السلام ۲۹۴\۱، فتح الباری ۵۸۱\۱، شرح مسلم للنووی ۱۹۷\۱، احکام السترة للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د خارويو تېرېدو حکم

که دلمونځ کوونکي مخې ته کوم خاروی یا داسې نور څه تېرېږي؛ نو هغه به له تېرېدو څخه منع کوي، لکه په حديث کې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٨)

ژباړه

له عبدالله بن عمر ﵁ څخه روايت دی، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه راښکته شو؛ نو د لمانځه وخت راغی، نبي ﷺ يوه دېوال ته لمونځ وکړ، قبله يې ترې جوړه کړه او موږ يې شا ته وو؛ نو يو ورغمی راغی، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نونبي ﷺ به دېکه کاوه، تردې، چې له دېواله سره پيوست شه او هغه يې شاته تېر شو

٢: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ"

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٢٠)

ژباړه

له ابن عباس ﵁ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ لمونځ کاوه؛ يوه ګډه يې مخې ته تېرېده؛ نو هغه يې تېل وهله تردې، چې خېټه يې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان: ٤|٤٨،، والحاكم: ١|٢٥٤، وغيرهم.

له پورتنيو حديثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ کوونکي مخې ته که کوم څاروی تېرېږي؛ نو هغه به منع کوي او که له تېرېدو څخه نه منع کېده؛ نو زور هم ورسره کولای شي

(فتاوى الدين الخالص ٣ \ ٥٨٠)

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟

د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هيڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي، که يو ناپوه انسان د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ کوونکی ته پکار ده، چې هغه منع کړي او په دې اړه ډېر حديثونه راغلي، چې يو څو ترې موږ په لاندې ډول بيانوو

١: عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (١ / ٣٦٣)

(رواه مسلم: ١|١٩٧)

ژباړه

له ابن عمر ﵁ څخه روايت دی، چې په تاسې کې څوک لمونځ کوي؛ نو هيڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، که چيرته (تېرېدونکی) نه بندېږي؛ نولمونځ کوونکی دې ورسره جنګ وکړي. ځکه له دې تېرېدونکي سره شيطان دی

٢: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٨)

اخرجه البخارى: ١\٧٢، وفى رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٥)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې سترې ته يې لمونځ کاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه کې ديکه ورکړه؛ نو هغه کس بله لارد تېرېدو مونده نه کړه؛ نو بيايې اراده وکړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخکې نه سخته ديکه ورکړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيدځخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شکايت يې ورته وکړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغی مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلی دی؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول اللهﷺ ځخه اورېدلي دي، چې کله يوکس سترې ته لمونځ کوي او ځوک د ده او د سترې تر مينځ تېرېږي ؛ نو منع يې دې کړي، که انکار يې وکړ؛ نو جنګ دې ورسره وکړي، ځکه دا شيطان دی

دا روايت بخاري راوړی دی او د ابن خزيمه په روايت کې دي، چې دوه ځل دې يې بند کړي که بند نه شه؛ نو جنګ دې ورسره وکړي او په بل روايت کې دي، چې تاله شيطان سره جنګ کړی دی.

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع فى صدرى (بخارى : ١\٧٢، ابن ابي شيبة: ١\٢٨٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې کله د لمانځه په پای کې کېناسته، چې وګورم څه کوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه کې ديکه راکړه.

د ابن ابي شيبة په روايت کې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ٧٥)

ما وغوښتل، چې د ابن عمرؓ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورتلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت کې دي:

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٢٣)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمر ﷺ تر څنګ تېرېدم، هغه داسې ګومان وکړ، چې ګونډې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول ګناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول الله ﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبى فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (۲ / ۹)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده. چې تېرشي که تېرېده جنګ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ۲\۱۰، ابن حبان: ٤\٤٥، الحاكم: ۱\۲٥۱، البيهقى: ۲\۲٦۸،)

په دې اړه ډېرحديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وګوره فتاوى الدين الخالص ۳\۵۵۱

بله دا خبره په پام کې نيول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ يا سستياله امله په دې ګناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته ګناه ده او رسول الله ﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۳٦).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی، چې په دې کې څومره ګناه ده: نو چې څلوېښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له ګناه نه خبر شي ؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي

مشکوة: ۱\۷۰، مؤطا امام مالک: ۱\۱۲۱، مصنف عبدالرزاق: ۲\۲۰.

؛نوپه دې اړه حتى الوسع احتياط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې ګناه کې پرېوځي

اوس که يوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نوپه څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي؛نو په دې اړه خو يو ضعيف حديث په ‹ابوداود ۱\۱۰۹ ، طحاوى ۱\۴۸۵ او بيهقي ۲\۲۷۵› کې راغلي دي، چې

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (۱ / ۱۸۷)

ژباړه:

‹‹که په تاسې کې يو څوک پرته له سترې لمونځ کوي؛نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځير، يهودي، مجوسي او ښځه ماتوي ‹ياني دغه شيان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي) دومره لرې به ترې تېرېږي
ځومره فاصلې کې، چې کاڼی ويشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)
ليکن داروايت کمزوری ؛ نو څکه دليل کېدای نشي.
دويم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي دادامام شافعی ؒ امام احمد ؒ اوابن حزم ؒ مذهب دی.
موږ ته هم دا قول راجح ښکاري دامام مالک ؒ نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي، اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.
اواحناف دغټ او وړوکي جومات ترمينځ توپيرکوي په واړه جومات کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټ جومات يا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي
(الفقه على المذاهب الاربعة: ١٩٢|١، المحلى لابن حزم)
په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، څکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي_بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودهغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي يا درکوع او سجدې په حالت کې وي
بله دا، چې حديثونو کې راځي (بين يديه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګرکه احتياط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تيرشي
ځيني خلک وايي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، ليکن د طه ده، بلکې په صحراء مسجد او کور وغيره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:
لا يصل إلا إلى سترة
(ابن خزيمة: ٢|١٧،١٠)
إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ
شرح السنة للبغوي (٢ / ٤٤٧):
دا حديثونه عام دي دجومات اوصحراء توپير پکې نشته، بلکې له عمرفاروق ؓ څخه نقل دي:
وَرَأَى عُمَرُ: " رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"
صحيح البخاري (١ / ١٠٦)
ژباړه:
عمربن الخطاب ؓ يوسړی وليده چې دستنويه مينځ کې يې لمونځ کاوه؛ نويوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې و ويل دې ته لمونځ کوه
امام ابن حجر ؒ فرمايي:
وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.
فتح الباري لابن حجر (١ / ٥٧٧):
ژباړه:
عمر ؓ په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي
له انس ؓ څخه روايت دی:
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٧)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري ولیدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به یې ستنو ته توندي کوله

د دې روایت په نقلولوسره د امام بخاری رحمه الله موخه داده، چې صحابه کرامو ﷡ به په جومات کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشیداحمد ګنګوهی رحمه الله په لامع الدراری: ۲۱۲ ، ۵، کې لیکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخاری اشاربالترجمة الی عدم تخصیص السترة بالصحراء

ژباړه

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړې ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

یحیی بن ابی کثیر رحمه الله وایي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٨)

ژباړه

ما انس بن مالک رضي الله عنه ولیده، چې په مسجدحرام کې یې امسا ودرولې وه او لمونځ یې ورته کاوه.

(ابن ابی شیبة: ۱\۳۱۰.طبقات ابن سعد: ۷\۱۱، الاوسط لابن المنذر: ۵\۷۹)

نافع رحمه الله وایي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٥٠)

ژباړه

ابن عمر رضي الله عنه به چې کله جومات کې ستن مونده نه کړه نوماته به یې وویل، چې ماته شاه راواړوه او کېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٥)

ژباړه:

ماابوسعيدوليده، چې د جمعې په ورځ يې سترې ته لمونځ کاوه

د لاډېرتفصيل لپاره (فتاوی الدين الخالص : ۳\۵۶۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی میں. لمبشراحمدرباني: ۲\۱۶۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه طريقه

په خالص نيت يانې د الله ﷻ د راضي كولو په نيت د لمانځه اراده كول پكاردي او له اذانه نه مخكې له تاسره بايد دلمانځه فكر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخكې له مخكې تيار يې، چې دا يې اعلى درجه، كه داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته: خو پكار ده، چې له واره ځان تيار كړې، ځكه اذان د دې مقصدلپاره دى، چې ځان تيار كړې او د لمانځه لپاره له مخكې نه چمتووالى د مؤمنانوصفت دى دا چې د لمانځه لپاره ځان تيار كړې او نيت دې هم صحيح وي؛ نو بيا يو بل څه ته هم ضرورت دى، چې هغه زموږ د پېغبر طريقه ده، ځكه كه په يو نېک كار ته څومره هم چمتووالى ونيسې او نيت هم پكې ښه وي؛ خو چې د رسول الله ﷺ په طريقه نه وي؛ نو هغه عبادت د الله ﷻ په اند د منلو وړ نه دى، بلكې الله ﷻ پرې انسان رانيسي؛ نو دا چې له دې ځايه د سنت طريقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې كېږي يانې هغه لمونځ وړاندې كېږي، چې له رسول الله ﷺ نه ډېرو او صحيحو حديثونو كې ثابته ده؛ نو پكار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځير شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل «هندو ستړى او الله ناراضه» نو پكار ده، چې نر، ښځې لويان او كوچينان په ټولو چارو كې ګډه د رسول الله ﷺ د تابعدارى كوښښ وكړو او په ځانګړي ډول په لمانځه كې، ځكه دا ډېر ارزښتمن عبادت دى.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دى؛ نو ايا د ښځو او د سړيو په لمانځه كې به څه توپير وي او كه نه؟ راځئ، چې د دلايلو په رڼا كې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي.

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه كې توپير؟

ځينې خلک د ښځو او سړيو په لمانځه كې دا توپيرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به يې تراوږو او پټون به سره جلاساتي او ښځې به د سړي په څېر سجده نه كوي، بلكې ښځې به په ځمكه جوختېږي او سړى به قعده كې كينه پښه څملوي او ښى پښه به ودروي او ښځه به توړک كوي(يانې پر كوناټو به كښني)او سړى به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسينه ږدي او داسې نور: نو دا به له حديثو نه ثابت وي او كه نه؟ نو لوستونكي بايد لومړى پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احكام دوه ډوله دي، چې يو يې بهرني احكام او بل يې دا خلي احكام بهرني احكام، لكه جُمعه، اذان، عورت پټول، په صف كې يواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده كول او داسې نور.

نو په دې احكامو كې د سړيو او ښځو تر مينځ توپيرشته، ځكه په دې اړه صحيح حديث راغلى دي

دويم ډول: د لمانځه دننى احكام دي: نو په دې اړه صحيح او غوره خبره دا ده، چې د سړيو او ښځو د لمانځه په كيفيت او هيئت كې هيڅ توپيرنشته، ځكه رسول الله ﷺ خپل ټول امت ته دا ويلي دي، چې:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

صحيح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ كوئ ځنګه، چې زه لمونځ كوم دا خطاب سړيو او ښځو ټولو ته متوجه دى او د رسول الله ﷺ د لمانځه طريقه الحمدلله د حديثونو په كتابونو كې تفصيلاً ذكر ده، چې د هر ركن په اړه به حديثونه وروسته د هر ركن په بيان كې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبير(تکبيرتحريمه، په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به يې پر کوم ځای ترل؟ سجده به يې څنګه کوله؟ او قعده به يې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ. چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وايي. چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې يې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه يې له پتون نه لرې ساتله ؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلي لپاره اړ دی، چې صحيح حديث په دليل کې وړاندې کړي ؟

يا که څوک دا وايي. چې ښځه به د سړي په شان د تکبيرتحريمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي يا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه تړي يا ښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېيني؛ نو دا کس به صحيح حديثونه په دليل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې يې نه کړي ؛ نو امت اړ نه دی، چې د صحيحوحديثونو په مقابله کې پر ضعيفو او موضوعي روايتونو باندې عمل وکړي او يا يواځې د علماوو پر بې دليله نظرونو او قياسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحيح حديث نه دليل پکار دی. دا چې د ښځو او سړيو د لمانځه د توپير په اړه هيڅ صحيح حديث نشته او دې بل لور ته خبره پر صحيحو حديثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپير نشته ؛ نو ولې له دې روښانه دليلونو څخه مخ واړول شي ؟

زه دلته په لنډو هغه دليلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپيرپرنشت والي دليل وي

د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرنشته:

لومړی دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٦٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع (٢ / ١٣٤)وفى الادب المفرد (ص ٩٧، والدارمى(١\٢٢٩،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روايت دی، چې موږ ته مالک بن حويرث حديث بيان کړی، چې موږ نبی کريم ﷺته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کريمﷺ شفقت کوونکی و، کله چې يې ګومان راغلی، چې زموږ کور والاوو ته مينه پيداشوې ده؛ نو له موږ نه يې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښي وو، موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ويې ويل خپلوکورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شيان يې ذکر کړه، چې ځينې راته ياد دي اوځينې راته ياد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه يې کوم....ترپايه.

دا حديث مبارک پر دې مسئله دليل دی، چې د سړي او ښځې په لمانځه کې توپير نشته. ځکه که چېرته د دوی په لمانځه کې توپير وای؛ نو

رسول اللهﷺ به خامخا مالک بن حویرث او د هغه ملګرو ته بیان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته یې دین ورښوده.

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړیو او ښځو ترمینځ توپیر شته، ځکه هغه توپیرونه په صحیح حدیثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړیو او ښځو د لمانځه ترمینځ د توپیرپه اړه داسې صحیح حدیث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بیان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به یې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حدیث نشته دی.

دویم دلیل:

رسول اللهﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حیواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي یو. چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچې پر زمکه وغوړوو. اوګوره بخاری مسلم ترمذی

دغه شان دنقرة الغراب (دکارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حدیث او دا بحث وروسته تفصیلي راروان دی

اوګوره فتاوی الدین الخالص ۸۲۱۴.

نو له دې حیواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلي ده او دا سړیو او ښځو دواړو ته شامل دی. یانې څنګه، چې له دې حیواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حیواناتو-سپي او لېوانو-سره یې مشابهت راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم دلیل:

عدم نقل دی، یانې که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمینځ توپیر وای؛ نو رسول الله ﷺ به اورمرو امت ته د دې بیان کړی وای، سره له دې، چې هیڅ صحیح حدیث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړیو او ښځو په لمانځه کې توپیرشته رسول الله ﷺ ؛ خو د دین ډېرې وړې او غټې مسئلې هم بیان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپیروای؛ نوهغه به یې هم بیان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږ تر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دلیل

امام بخاری رحمه الله په خپل صحیح کې (۱۱۴۱۱) او تاریخ صغیر ص (۹۰)
او ابن ابی شیبة په خپل مصنف کې (۲۷۰۱۱) روایت کوي

عن مکحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:

له مکحول څخه روایت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړیو په څېر کېناسته او دا فقیهه ښځه وه

د امام ابوحنیفة له استاد ابراهیم نخعي رحمه الله څخه نقل دي، هغه فرمایي

«تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٢)

ژباړه:

ښځه به په لمانځه کې دسړیو په شان کېني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړیو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپير د نشتوالي په اړه د علماوو ویناوې

١. د امام بخاري ﷺ ٢ او دغه شان د امام ابراهیم نخعي ﷺ قول مخکې ذکر شو، هغه فرمايي، ښځه او سړی به په لمانځه کې یوشان کېږي

٣ حافظ ابن حجر عسقلاني ﷺ په فتح الباری (٢٢٢١٢) کې ليکي

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١):

ژباړه:

داسې حدیث نشته، چې د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ پر توپیر دلالت وکړي، حنفیان وایي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به یې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي

دا توپير يواځې له احنافو علماوو نه نقل دی، چې سړی به ترغوږونو او ښځه به یې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې) ځکه دا د ښځې لپاره ډېر ستراو پرده ده.

څلورم دلیل:

قاضي شوکاني ﷺ ليکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نيل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کې ښځه اوسړی یوشان دي او پر توپير

دلیل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپیرباندې دلیل نشته وروسته بيا ليکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نيل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

له حنفيانو څخه نقل دي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به یې تر اوږو پورته کوي : خو د دوی پر دې خبره څه دلیل نشته

پنځم دلیل:

علامه شمس الحق عظيم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابی داود کې ليکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١)

ژباړه

په توپیر د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولو کې دلیل نشته او له حنفیانو نه نقل دي، چې سړی به لاسونه تر غوږونو او ښځه به یې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دی

شپږم دلیل:

شيخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې ليکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (۳ / ٦۳)

ژباړه

پوه شه! چې د ښځو او سړيو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپير په اړه کوم دليل نشته، د سړيو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځای په اړه د حنفيانو مذهب دادی، چې سړی به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به يې پرسينه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دی او پر دې خبره نه له حديث نه دليل شته او نه له کوم صحابي نه څه دليل نشته

اووم دليل

محدث العصر امام الاالبانی ليکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (۱ / ۷۵ / ۲) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کريمﷺ د لمانځه کيفيت بيان شه په دې کې سړي اوښځې يوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته، چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي، بلکې د نبي ﷺ د دې وينا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمايه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دی او دا د ابراهيم نخعی وينا هم ده، چې ويلي يې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړی يې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (۱ / ۱۸۹)

صفة صلاة النبى للالبانى (ص: ۲۰۷)

اتم دليل:

امام ابن حزم رحمه الله ليکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (۳ / ۳۹)

ژباړه:

که د ښځې لپاره جلا حکم وای؛ نو نبي کريمﷺ به د هغې له بيانه نه وای غافله شوی

المحلی: ۳|۳۹) صفة الركوع والسجودالمطلوبة شرعا.

۹- د امام ابوحنيفة او امام مالک مذهب

علامه عينی حنفي په عمدة القاری شرح صحيح البخاری کې د دې روايت لاندې، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته، ليکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبّ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِيّ وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ۱۰۱)

ژباړه:

دا حديث پر دې دليل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښی پښه به ودروي او چپه پښه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

وغوړوي او پردې نخعي، ابوحنيفة او امام مالک قول کړی دی.

(عمدة القاری شرح صحيح البخاری للعينی : ۱۰۱\۶، وحاشية علی البخاری : ۱۴۴\۱، للشيخ احمدعلی السهارنفوری)

۱۰_دغه شان په فتاوی الدين الخالص ۸۷\۴. ۸۴. کې

۱۱ شيخ ابوالحسن مبشراحمدربانی په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ۱۹۵\۱. ۱۸۸) کې

۱۲ حافظ محمدابراهيم سلفی په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې يې ليکلې ده، چې د سړی او د ښځې په لمانځه کې هيڅ توپيرنشته. هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفيانو د مذهب تجزيه

حنفيان علماء، چې په سجده. قعده، تکبير تحريمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سينه باندې لاس تړلو کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير کوي؛ نو دوی په دليل کې قياس پېش کوي، چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادی، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي: نو بيا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ويل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځولپاره ډېره پرده نشته والعياذبالله؛ خو که دوی ووايي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ويلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ؛ لکه دا روايت بيهقی ۲۲۲\۲، مجمع الزوائد ۱۰۳\۲، مصنف عبدالرزاق ۱۳۸\۳، ۱۳۷، ابن ابی شيبة ۲۷۰\۱. کې ذکردي همدغه راز ځينی نورو روايتونه، چې حنفيانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادی، چې حنفيانو کوم روايتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په هغې کې يو هم صحيح حديث نشته او که چېرته په دې اړه صحيح حديث او اثرونه راغلي وای؛ نو اهل الحديث والسنة ؛ خو بيا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقداروو. چې لومړی دوی پر دې عمل کړی وای

که څوک د حنفيانو د دليلونو د ضعف وجه معلومول غواړی: نوهغه دې فتاوی الدين الخالص (۸۵\۴. ۸۴)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنيفه مذهب هم دا دی، چې ښځه به د سړی په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنيفة مقلدين ويونکي دا نه مني (فالی الله المشتکی هذا وبالله التوفيق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ايا ښځې په ښځو ته امامتي کولای شي او که نه؟هو! کولای يې شي او دا يو مستحب عمل دی، که څه هم د حنفي د فقهې په ځينې کتابونوکې دي، چې ښځې به يواځې خپل مينځ کې د جمعې لمونځ نه کوي او دا کار د دوی لپاره مکروه دی ؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دليله ده او د ښځو لپاره په خپل مينځ کې په جمع سره لمونځ کول. چې يوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتديانې شي. په دې طريقه د ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک. چې خپل مينځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګني؛ نو دا خبره يې خطاده په دې اړه له هغوی سره هيڅ صريح دليل نشته، چې پردې دلالت وکړي. ښځې په خپلو منځو کې جمع يانې د جمعې لمونځ نشي کولای. بلکې هغوی د صريح او صحيح روايتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قيم په اعلام الموقعين_(۳۷۲\۲)کې هم بيان کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غیر له کراهت څخه جائزدی، بلکې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي

اول دلیل: سنن ابی داود (۱۱۸۷) رقم ۵۹۱، کې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضْ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةُ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا. سنن أبي داود (١ / ١٦١)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مورڅخه، چې د نوفل لورده روایت دی، چې نبي کریم ﷺ کله د بدر غزا وکړه. دا وايي: ما ورته وویل: ای د الله رسوله!ﷺ ماته د جهادکولو اجازه راکړه، چې ستاسې د ناروغانوخدمت به کوم، کېدای شي الله ﷻ ما ته شهادت را په برخه کړي، نبي کریمﷺ ورته وفرمایل: په کورکې کېنه الله ﷻ به تا ته شهادت درکړي، راوی وايي: نو دا شهیده وه راوی وايي دې قرآن لوستلی وه: نو له نبي ﷺ څخه یې په کورکې د یوه مؤذن نیولو اجازه وغوښته: نو اجازه یې ورته وکړه... حدیث تر پایه ولوله.

او د دې حدیث سند حسن دی (انظرصحیح ابی داود: ۱۱۸۱۱، رقم ۵۹۱)

د ابوداود په بل روایت کې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (١ / ١٦٢)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن کمافی صحیح ابی داود: ۱|۵۹۲، و ارواء الغلیل: ۲|۳۱، للالبانی

ژباړه:

نبي کریم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره کورته ورته او دې لره یې مؤذن هم مقررکړ، چې دې ته به یې اذان کاوه او دایې ورته حکم وکړ، چې خپل کور والا ته امامت کوه او عبدالرحمن بن خلاد وايي: ما د هغې مؤذن ولیده، چې ډېر بوډاوه.

دا حدیث په نوروکتابونو د حدیث کې هم شته اوګوره:

المنتقی لابن الجارود ص: ۱۲۲، رقم: ۳۳۳، دارقطنی مع التعلیق المغنی: ۱|۴۰۳، السنن الکبری للبیهقی: ۳|۱۳۰، والحاکم: ۱|۲۰۳، واحمد: ۶|۴۰۵، وابوعلی الصواف فی حدیثه: ۸۹، و محمد بن نصرالمروزی فی قیام اللیل ص: ۱۶۲، و نصب الرایه: ۲|۳۲، ۳۱، و غیرهم)

علامه شمس الحق عظیم ابادی رحمه الله د دې حدیث په شرح کې لیکي له دې حدیث څخه دامسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتي کول او د دوی جمع کول صحیح او ثابت دي په امر د رسو ل الله ﷺ باندې

اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

۲: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٣٢٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاكم: ١\٢٠٣، وله طريق اخرروه عبدالرزاق فى مصنفه: ٣\١٤١، وفى المحلى: ٣\١٣٦، والبيهقى: ٣\١٣١)

ژباړه

عطاء له عائشي ؓ څخه روايت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به يې امامتي کوله: نو په مينځ کې به يې ودرېده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (٣ / ١٤١)

(قال النووى فى الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنى: ١\٤٠٤)

ژباړه

له ريطه څخه روايت دى، چې عائشي ؓ به دوى ته به يې د فرضي لمانځه امامتي کوله او په مينځ کې به يې ودرېدله (يانې د سړيو په څېر به له نورو ښځو نه مخکې نه ودرېدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودرېده).

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتي به يې کوله: نو د دوى سره به ودرېدله.

وله طريق اخر رواه ابن حزم فى المحلى: ١٣٦\٣

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتْ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسْطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلى بالآثار (٣ / ١٣٦)

ژباړه

له تميمه څخه روايت دى، چې عائشي ؓ به دوى ته د ماښام د لمانځه

امامتي کوله؛ نو په مينځ کې به يې ودرېدله او په زوره به يې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثار کې نقل کړې دى، چې له ابراهيم نخعي څخه روايت دى. عائشي ؓ به ښځو ته امامتي کوله، د رمضان مياشتې په مينځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشي ؓ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځو لپاره امامتي کولاى شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولاى شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودرېدو له مخه په ژبه کوم اذکار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړى زړه د اخلاصه ... يا نو يت ... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
[الانعام: ٧٩]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې يې له سره هيڅ نښه او څرک نشي تر سترګو کېداى؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د الله ﷻ د رضا کولو نيت پکار دى يانې په دې فکر لمانځه ته ودرېدل پکار دي

البته په صف کې د ودرېدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (١ / ٥٣٠)

ژباړه:

ای الله ﷻ ما ته هغه غوره څه راکړه، چې ته يې خپلو نېکانو بنده ګانو ته ورکوې

که څه هم ددې روايت په سند کې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سړی يې د فضائلو په درجه کي ويلای شي ؛ خو له لمانځه نه مخکې څه اذکار يا څه دعاګاني نه دي راغلې

د لمانځه لپاره نيت کول فرض دي ‹ياني لمونځ کونکی به ارومرو له خپل ځان سره د لمانځه د کولو اراده کوي›

پر دې خبره دا حديث دليل دی

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ٢)

ژباړه:

اعمال په نيتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ويل، چې نيت مې کړی او نيت کوم، چې دومره رکعته لمونځ کوم په دې ډول لمونځ کول بدعت دي، دليل پرې دا دی، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت، ځکه رسول الله ډېر زيات لمونځونه کړي دي او د هيڅ لمونځ لپاره يې په ژبه هيڅ ډول الفاظ نه دي ويلي، بلکې په زړه کې به يې د لمانځه لپاره نيت کاوه

دغه راز له صحابه کرامو څخه هم په ژبه د نيت ويل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوی په ژبه د لمانځه لپاره نيت ويلی وي

که چيري په ژبه نيت کول مستحب ياغوره عمل وای؛ نورسو ل الله صلی الله عليه وسلم، صحابه کرامو او د دين مشرانو، نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه کاوه؟

لکه فتح القدير شرح الهدايه ‹٢٣٢/١›، مرقات د ملا علي قاري ‹٩٥/١› کې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدير لكمال بن الهمام - (٢ / ٧)

ژباړه

ځينو حديثپوهانو ويلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحيح او نه په ضعيف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پيل کې په ژبه داسې ويلي وي، چې دومره رکعتونه لمونځ کوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعينو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوی دې داسې کار کړی وي، بلکې داسې ترې نقل دي، چې کله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اکبر به يې وايه او دا نور لفظونه ويل بدعت دي

دا چې په ژبه د نيت ويل نشته، ځکه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه يې پرې حکم کړی دی دغه شان له صحابه کرامو او تابعينو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بيا څوک څه حق لري، چې دې ته مستحب، ياغوره عمل وايي

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دی، لکه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل کې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د يوه کار په نه کولو کې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو
نه خبر شئ

امام ابن قیم رحمه الله په اعلام الموقعین ۳۹۰ کې لیکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (٢ / ٣٩٠)

مطلب دا، چې عدم نقل دلیل دی خکه که داکار رسول الله علیه السلام کړی وی نوموړته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هر فعل اوقول ته ښه متوجه وواو دسنتو به یې زیات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (۹۵/۱) کې فرمایلي دي

وَقِيلَ: لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (١ / ٤٢)

ژباړه

پر ژبه د نیت ویل روا نه دي، خکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولو کې وي؛ نو په نه کولو کې یې هم وي

شیخ عبدالحق دهلوي فرمایي

والاتباع كمايكون فى الفعل وجب كذافى الترك

د رسول الله ﷺ خبره منل، لکه چې په کولو کې وي؛ نو په نه کولو کې هم وي

مطلب دا چې د یو کار (تعبدا) یاني د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه کار به نه کوو وګوره اللمعات (۳۲/۱) الردالمختار (۲۷۹/۱) کې هم دي

محدثین وایي په ژبه د نیت ویل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحیح سند او نه په ضعیف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکار دي، چې کله د یوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحیح سند سره او نه په ضعیف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعینو څخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېدای شي؟

بلکې حقیقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نیت ویل یقیني بدعت دي د لا ډېر تفصیل لپاره د لاندینو کتابونو مطالعه کول پکار دي

الدرالسنية (۲۷۵/۴) کې دی، چې څوک تلفظ په نیت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهۍ پر بنسټ دی

دغه راز اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (١٦٣/١) زادالمعاد (١٩٤/١) يا (٦٩/١) اعلام الموقعين (٣٩٠/٢)(٣٧٠/٢) فتاوى ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (١٧٨/١) تلبيس ابليس ص (٢٥٣، ١٣٨) السنن والمبتدعات ص (٥٣) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (٢٣٢/١) مرقات (شرح مشكوة (٩٦/١، ٩٤) الامربالاتباع والنهى عن الابتداع ص (٢٩٥) للسيوطي فتاوى الدين الخالص (٤٥٩/١) تفصيلا مجوعة الفتاوى لشيخ الاسلام (٢٦٢/١٨)(٧٦٣/٢٢، ٢٣٧) عمدة الرعايه حاشيه شرح الوقايه (١٥٩/١) معجم البدع ص (٣١٣) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونو کې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نیت ویل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعینو څخه ثابت نه دي

دغه رازمولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د كنز په حاشيه كې(۱/ ۲۱) ليكلي دي، چې ››بل هی بدعة›› ياني دابدعت دى او څوک. چې په ژبه د نيت ويل لازم ګڼي؛ نو دهغوی دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ويلي دي، چې په ژبه نيت ويل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه كرامو رضي الله عنهم او نه له تابعينوڅخه نقل دي، بلكې دا كار بدعت دی

مكتوبات ص ۷۳، مكتوب نمبر ۱۸٦، دريمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وايي

په دې اړه وګوره اپكے مسائل اور...... (ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا كې) ص (۱۱۲)، (۲۹ رجب ۱۴۲۴هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل

لمانځه ته د ودرېدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ كړي. لكه چې د مسيئ الصلاة په حديث كې راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته ځان مخامخ كړه، يا ټول په ټوله متوجه شه

چې سينه او پښې دې دواړه متوجه وي، ځكه كه پښې لرې كړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حكم خلاف هم راځي چې:

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبې ﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، يا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ

ټول مخونه د كعبې لور ته واړوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمه مسئله: په صف كې جوخت ودرېدل

په لمانځه كې به كوږ نه ودرېږي او چې پښې دې سمې كړي: نو ټول صف به سم شي كه په جمع كې وې؛ نو جوخت جوخت ودرېږي، ځكه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږي

(كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ) (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت كړئ، لكه چې قلعه يې پرې لګول شوې وي

په منځ كې فرجه نه وي، لكه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه:

ياني د شيطان لپاره پكې تش ځايونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه كې راننويستل او دا يې داهلحديثو مسئله كړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او پدې مناظرې كول دا د ځينو خلكو عادت جوړشوی دی، سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده، فقه حنفي، شافعي، مالكي، په ټولوكې شته، دبېلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي كتاب شامي كې يې ليكلي دي، چې په صف كې جلاجلا ودرېدل مكروه تحريمي دي، ځكه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللّٰهُ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي [ياني الله ﷻ به يې له خپل رحمت څخه جلاکړي]

وايي

داسې وعيدونه يواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي. له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احاديث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپکان کړی دی. په هغه دورکې وايي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو(كنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ) د ابوداوود په روايت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روايت دی قدم له قدم سره يوځای کول. پړکی له پړکي سره يوځای کول او زنګون له زنګانه سره يوځای کول؛ نو هغه وايې اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پيداکړه ‹ولومددت الى احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس ›که ته داپښه يوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي. لکه چې متکبر پښې ‹لتي› وهونکی قچر تښتي

چې ته وروړاندې شې. هغه به لته ووهي. چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

داروايت يې په التعليق المغني کې ‹چې د دارقطني حاشيه ده› نقل کړی دی او ابن حجر په فتح الباری کې هم راوړی دی او عظيم ابادي ورسره ليکلي دي دا خو د هغه زماني خبره وه. زموږ زماني ته راشه. چې پښه دې وروړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية ‹د وحشي خره په څېر به درنه

منډه کړي› هغه پکې دا ويلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي. که زموږ په تخرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی. چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي. ځکه ځينې ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدين والا شي. بيا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي. يا په صف کې دومره تنګ ودرېږي. چې په ټول صف کې. بيا پرېشان ولاړ وي او خشوع يې نه را جوړېږي. داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه. ان شاءالله نه به په تکليف کېږي او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده. بلکې اختلاف يواځې په دې کې دی. چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځينو علماوو نظر دادی. چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققينو علماوو قول دادی. چې نه په صف کې جوخت ودرېدل ‹ياني پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول› واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلا ئل دادي

اول دليل امير المؤمنين في الحديث رئيس المحدثين امام بخاري په خپل صحيح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) يو له بل سره د اوږو او پړکو پيوسته کولو باب

بيايې وروسته د انس حديث راوړی دی. چې فرمايي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ ».

ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روایت دی، چې نبي علیه السلام فرمایلي دي: خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ. څکه زه مو له شاڅخه وینم. انس بن مالک ﷺ فرمایي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلی[٣٧٥/٢] کې فرمايي:

پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دویم دلیل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشیروایي مابه خپل ټول ملګري لیدل، چې خپل پړکي به یې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحدیث امام ابوداود په صحیح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشیرڅخه روایت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد یې وفرمایه: خپل صفونه برابروئ او یا به الله تعالی ستاسې د زړونو ترمینځه اختلاف (اوپرېشاني) روالي. نعمان بن

بشیرفرمایي: ما به صحابه کرام لیدل، چې خپله اوږه به یې دبل ملګري داوګې سره اوخپله ګوډه به یې دملګري له زنګون سره اوخپل پړکی به یې دملګري دپړکي سره پیوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحدیث د دې عمل پر وجوب دلیل دی، څکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې ټولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړی دی. حدیث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړه.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقریر کړی (یاني غلی پر ی پاتې شوی دی)

٣ ـ دریم دلیل:

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

.سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وایي، چې نبي علیه السلام فرمایلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک یې دالله پروردګار جوړوي موږوویل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؛نووه یې ویل چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي مانا ده تلاصق له یوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوال باندې قلايي لګېدلي وي
اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ٢/٢٢٧]

څلورم دليل

عن عبدالله بن عمر_رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ:

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ١/٩٧، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمررض څخه روايت دی چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والی راولئ اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفاوقطع صفاڅه حقيقت دی؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالی به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي څکه دا قسم وعيدونه دېرد واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دی، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

اوږېښې لګېدلي وي، څوک، چې په لمانځه کې اوګې اوخپې نه لګوي دهغوی نه واجب پاتي دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دی راغلی، چې مقتديان به پښې او اوږې نه لګوي. بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلی ١/٣٧٩]مصنف عبدالرزاق ٢/٥٧]عون المعبود ١/٢٥٠]سلسلة الاحاديث الصحيحة: ١/٣٨، رقم ٣٢]فتح الباري ٢/١٧٧] فتاوى الدين الخالص ٥/٢٤٩] المجموع شرح المهذب ٤/٢٢٢، ٢٢٥] الدرالمختار: ١/٣٨٢]کې اوګوره،

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر: ١/١٤٢]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نزدي نه اودرېدل ګناه کبيره ده، څکه دېرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دي امله ټولومسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولوکوښښ وکړي

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده، د لاسونو اوچتول په ډېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فی العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده، په دې کې څوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووي(٣/٣٠٥)کتاب الاجماع لابن المنذرص(٢٩)فتاوى الدين الخالص(٤/٢٩)کې ذکردی

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پردې عمل نه کوي: نو دا په دين کې تفريقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که چېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طريقو به عمل ولې نه کوو؟دا تفرقه پکې ولې پيداکړو. چې دا زمونږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو :نو دغه ټولې طريقې بيا زموږ مذهب دی، کله به پر يوه طريقه عمل کوو او کله به پر بله، ځکه چې دا دالله د نبي طريقه ده او د اسلام په مذهب کې بيا دغه ټولې طريقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمد رسول الله ﷺ نه په صحيح سند سره ثابت شي او کله چې په صحيح سند سره ثابت شي :نو بيا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتيا نشته يواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام يې پخپله محمد رسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه بنه قوي حديثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحاديث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې يې راوړي دي، چې رسول الله ﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الی منکبيه تر اوږو پورې يې لاس اوچت کړه

په دې کې دريمه طريقه هم روا ده، هغه دا چې د يخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي؛نو په داسې وخت کې ترسينې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روايت دی، چې وائل بن حجر د يخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځايه اوچت کړ ی دی او د رفع اليدين دا طريقه غلطه ده، چې خينې خلک لاس تر سينې هم لاندې پورې اوچتوي. دا غلطه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا: خو [illegible] کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بيانول پيل کړو :نو ټول کال پرې لږېږي، دومره تفصيلي او ضروري احکام يې دي؛ خوهغه اوس نه بيانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت يې دادی، چې دا دالله ﷺ د نبي طريقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طريقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنيا شاته غورځول الله ﷺ ته توجه پيداکول دا پکې ستر حکمتونه دي؛ خو دغه خبرې پرېږده :نو لاس به تر دغه ځايه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په يوه کمزوري روايت کې راغلي دي او دغه صحيح حديث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟

لاس، چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به يې همداسې سينې ته راکوزوې اوکه سرې يې يو ځل زوړند کړي، بيا يې را اوچت کړي دا دواړه طريقې روا دي؛ خو ځينې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بيا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سينې ته لاس رانښکته کړه دا بالکل صحيح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طريقه به وکړې لاس به کېږدې صحيح حديثو ته چې سړی رجوع وکړي، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړي، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کاردی ؟

که دالله نبي راته وايې چې پر زنګنونو يې کېږده: نو هلته به يې ږدو اوکه راته وايې، چې پر نامه يې کېږده: نو هلته به يې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقيقت کې څنګه وي هسې به يې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل: نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ایښودل په احادیثوکې نه دي راغلي دوه حدیثونه پکې راغلي دي، چې هغه هم کمزوري روایتونه دي، یو د علي ؓ اثر دی ابوداود راوړی دی په نسخه د ابن الاعرابي کې دي، سره له دې چې په هره نسخه کې هم نشته هغه وايي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده، چې لاس پرلاس کېښودل شي تر نامه لاندې

دا حدیث که ثابت وای؛ نو په سر، سترګو به موږ او تاسې منلی، ځکه چې د الله د نبي طریقه به وای ؛خو دا حدیث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه دی او منکر روایت دی، ځکه په سند کې یې زیاد بن زائد مجهول راوي دی او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پکې دی، چې دا متروک الحدیث دی؛ نو دا حدیث غورځېدلی دی او له علي ؓ نه نقل نه دی که له هغه نه نقل وای ؛نو موږ ته په سر، سترګوقبول و، دویم روایت چې هغه ځینې خلک د دې لپاره وړاندې کوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوکېښودل ترې ثابت کړي، هغه په ابن ابی شیبة کې راغلی د وائل بن حجر روایت دی، هغه وايي چې ما نبي ﷺ ولیده چې نبی لاس یې پر چپ لاس تر نامه لاندې کېښود ، دکومو علماوو، چې تحقیق لږ کم دی، هغوی پر دې نه دي پوه شوي، چې دا روایت صحیح دی ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی پکې ثابت نه دی، ځکه چې دابن ابي شیبة صحیح نسخې، چې په بېروت او مدینه کې چاپ شوي دي، ما خپله وکتلې، په هغې کې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی

نشته، بلکې دا ټکی د کراچۍ په هغه چاپ کې دی، چې دائرة المعارف چاپ کړی دی، یانې دا کراچیوال حدیث دی، نبوی حدیث نه دی، له دې امله د اثارالسنن لیکوال ویلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړی دی؛ خو بیا هم وايي صحیح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی من بعض النسایخ یامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده، دا له نبي ﷺ څخه نقل نه دی، ځکه دا حدیث کټ مټ په مسلم کې راغلی دی او دار قطني هم راخیستی دی تاسې ورته لږ ځیر شئ؛

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (٢ / ٣٢)

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده چې لاس پرلاس کېښودل شي

دا هم کټ مټ هماغه روایت دی خو دغه ټکی ورسره نشته؛ نو دا دلیل دی د دې روایت پرخرابوالي؛ نو دا حدیث صحیح دی خو داجمله پکې ناسمه ده. له دې امله تر نامه لاندې د لاس کېښودو په اړه صحیح حدیث نشته یانې په لمانځه کې تر نامه لاندې لاس کېښودل په احادیثو کې نه دي نقل، بلکې پر دوو ځایونو به په لمانځه کې لاسونه کېښودل کېږي، ځکه په صحیحو احادیثو کې دوه ځایونه راغلي دي، یو دا دی چې تر سینې نه لږ لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځای یې کېږده.

ځینې خلک وايي پر دغه ځای د لاس کېښودو په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته، د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په دې اړه تاسې صحیحو حدیثونو ته ځیر شئ، بخاري حدیث نقل کړی دی په[۱۰۲]مخ کې، امام مالک ؒ په مؤطا کې نقل کړی دی له سهل بن سعد الساعدی حدیث دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وایي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلَاةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حکم کېده، چې په لمانځه کې دې سړی ښی لاس پر لېچي باندې کېږدي.

دا امر به چا کاوه؟نبي ﷺ؛ خلک څوک ول؟صحابه؛ یانې صحابه وو ته داحکم شوی دی، له دې امله لاس کېښودل له واجباتو څخه دي، که چا لاسونه زوړند کړه دا بدعت دی، دا په سنت کې چېرته نه دي راغلي، څوک چې یې سنت ګڼي هغوی تېروتي دي، ځکه دا چېرته سنت کې نشته، لاس کېښودل ضروري دي، دا د بخاري روایت دی، ښه صحیح دی، د دې حدیث مانا په نسايي کې راغلې ده، دوائل بن حجرحدیث دی هغه داسې وایي، چې ما نبی ﷺ ولیده، ښی لاس یې پر چپ باندې کېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې یې لاس کېښوده.

یانې درېواړه په یوه ځل مراد دي دا حدیث او د بخاري حدیث دواړه یوه مانا لري: خو الفاظ یې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طریقه کېږدې او بې تکلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښکته کېږي؛ نو صحیح حدیث هم په لاس راغی او د لاس اېښودو ځای هم معلوم شه

(دویم نمبر)حسن حدیث درې څلورروایته دي، چې په مجموعي طریقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حدیثو د اصولو په لړ کې سړی کوي، دلته یې اوس نه شو کولای؛ خو ان شاءالله حسن حدیث دی همداشان د قبیصة بن هلب روایت، چې مسند احمد راوړی دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبیصه بن هلب له خپل پلار نه روایت کوي، هغه وایي، ما نبي ﷺ ولید، چې له ښي او کیڼ لوري به راګرځېده، همداشان وایي، چې ما نبي ﷺ ولید، چې لاسونه به یې پر سینه کېښودل او یحی ښی لاس پر کیڼ لاس د مړوند د پاسه کېښوده.))

په دې کې دادي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پر چپ لاس باندې کېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روایت مسند احمد راوړی دی او رجال یې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پکې دی خپله راغلی دی، یحیی بن سعید القطان پکې دی، سفیان پکې دی سماک بن حرب پکې دی، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبیصة بن هلب صحابي دی هغه پکې دی قبیصة پکې دی دا تابعي دی د صحابي زوی دی اویا یې شاګرد دی او دوه علماءکرامو د هغه توثیق کړی دی او د دې حدیث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حدیث دی او له دې امله که پر مړوند باندې چېرته لاس کېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلی دی بالکل په مری کې یې کېښودل هم غلوفی الدین ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) یانې ای مومنانو په دین کې غلومه کوئ

او دا دلایل ناسم دي، چې وايي

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

راغلی دی؛ نو د ((وَانْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع یدک علی النحر (پرمری لاس کېږده)) دا د قرآن کریم د آیت تفسیرنه دی، عبدالله بن عباس ته د دې تفسیر اسناد شوی دی؛خو سند یې ضعیف جداً دی کمزوری روایت دی،

دا هغه نه دي ویلي، بلکې د ((وَانْحَرْ)) مانا ذبح کول دي او د قرآن ناسم تفسیر کول نه دي پکار، الله رب العزة پر دې امر نه دی کړی، چې لاسونه پر مری کېږدئ دا د قرآن مطلب نه دی ؛ نو دا په مری د لاسونو کېښودل تکلف دی او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پکارداده چې سړی پرسینه لاس کېږدي، په دې کې لږ ډېر ادب هم راځي او یا لږ بره د سینې پر ابتدا باندې کېږدي بلاتکلفه. یانې مه یې ډېر لاندې ږده او مه یې ډېر بره، پدغه ځای کې

پر سینه د لاسونو کېښودو په اړه حدیثونه

لومړی حدیث

عن وائل بن حجر قال : صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (۱ / ۲٤۳)

ژباړه

له وائل بن حجرڅخه روایت دی، چې له نبي علیه السلام سره مې لمونځ وکړه؛ نوښی لاس یې پر چپ د پاسه پرسېنه کېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ۳۱٤/۱)والبيهقي في سننه: ۳۰/۲)من طريقين عنه

يقوى احدهماالآخركماقال الالباني في كتاب الجنائزص: ۱۱۸)

دې حدیث شریف کې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه کې لاسونه پر سینه باندې تړل سنت طریقه ده او دا صحیح حدیث دی، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ۸۸) کې دا حدیث صحیح کړی دی، دغه شان په کتاب الجنائزص ۱۱۸)کې د دې حدیث لپاره نور شواهد هم ذکر کړي، چې یو شاهد یې بیهقي (۳۰/۲)کې په دوو طریقو سره راغلی الباني صاحب فرمايي یو د بل تقویه کوي، دویم شاهد امام احمد په خپل مسند کې مرفوع حدیث روارړی دی، چې په هغې کې هم دا ذکر دي، راویان یې ټول ثقه دي، یواځې په قبیصه راوي کې یې اختلاف دی، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ویلي دي، امام الباني فرمايي

فمثله حديثه حسن في الشواهد داسې حدیث په شواهدو کې حسن وي کتاب الجنائز ۱۸۸)دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي، لکه دا حدیث طبراني (۲۲/ ۵۰) ابن عدي (۲/ ۲۱۲۲) بزازرقم (۲۲۸) راوړي دي؛ نو دا حدیث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحیح دی،

او د وائل بن حجر روایت ته نورو محدثینو هم صحیح ویلي دي، لکه هغه حوالې په لاندې ډول دي

۱: امام الباني، لکه دده عبارت مخکې ذکرشو

۲: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (۳۳۹) کې شیخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف لیکلي دي، چې دا د وائل بن حجر حدیث صحیح دی،

۳: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (۲۰۰) کې شیخ ابو طاهر حافظ زبير علي زی حفظه الله، چې دا په جرح او تعدیل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهارت لري، ليكلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی

دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:

د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ

مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)

ژباړه:

قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت كوي، چې ما نبي وليده، چې له نبي او كينې لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه كېښودل.

دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، د هلب روايت د آثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.

۴ نيل المرام حديث كې شيخ ابوعمر نورستاني ليكي

داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.

نيل المرام شرح بلوغ المرام (۱/ ۲۱۷)

۵ په توضيح الاحكام من بلوغ المرام (۲/ ۳۰) كې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليكلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليكي، چې دا حديث:

۶ ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.

۷ امام ابن حبان هم صحيح کړی دی

۸ امام نووی هم په المجموع كې صحيح کړی دی.

۹ ابن القيم رحمه الله په زادالمعاد كې صحيح کړی دی

۱۰ـ شيخ مباركفوري په تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۵) كې فرمايي دا حديث صحيح دی.

۱۱ ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۲)

۱۲ شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرةص (۲۷) دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره

تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۵) ابكارالمنن ص (۱۰۷)

۱۳ مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليكلي دي، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح كې راوړی دی او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمد كې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (۱/ ۴۵۷)

۱۴ په عين الهداية شرح هدايه كې دي (۱/ ۴۵۰)، چې په سينه باندې د لاس تړلوحديث قوي دی،

دويم حديث

أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: " قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------

سنن النسائي (٢ / ١٢٦)

[حكم الألباني] صحيح

رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ۱/۱۹٤)

ژباړه:

له وائل بن حجر څخه روايت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبي ﷺ لمونځ وګورم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابرکړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه.

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باندې کېښودل سنت طريقه ده، ځکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړوندباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (۱۰۲/۱) او موطا (۱۴۳/۱) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته، چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدي؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکښې حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول الله ﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

۳: دريم حديث: په ابوداوودکې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (۱ / ۲۰۱)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (۷۵۹)، صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماووپه نزد دليل اوحجت دی، ځکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(۲/ ۷۰)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې؛ خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (۲/ ۲۱۲)، فتاوى الدين الخالص (۴/ ۱۰۱، ۹۴) تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

۱: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

ای زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين ۴/۱).

۲: علامه صنعاني په سبل السلام(۲۵۹/۱)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحديث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دليل دی او ځای يې سينه ده، چې له دې حديث نه ځرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهيم المسائل (۲۹۷/۴) کې ليکي

پر سينه باندې لاس تړل، تر سينې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روايتونوکې موجود دي؛ خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سينې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سينه باندې لاس تړل يا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولاناابوالحسن مبشراحمدرباني ليکي:

په لمانځه کې لاسونه دسينې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحيح حديثونونه (داطريقه) ثابته ده او تر سينې نه لاندې لاس تړلو والاحديثونه نهايي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني ميں: ۱/۱۲۷، ۱۲۶)

۵ علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائيه (۱/۴۵۷، ۴۴۳) کې ليکي:

چې په سينه باندې دلاس تړلوحديثونه په صحيح ابن خزيمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کريم ﷺ په لمانځه کې پرسينه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروايت هم حسن دی.

يادونه:

که څوک ووايي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سينې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وايي، چې دا په بخاري او مسلم کې

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سينې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په ځنګل باندې لاس تړل سنت دي ؛ خو چې په دې طريقه باندې ياني لاس پر ځنګل کېږدي ؛ نو خپله لاس پر سينه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال.

۶: مشهورصوفي ميرزا مظهرجان جانان شهيدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

دوست رابرسينه مى بستند وفرمودندكه روايت راجح است از روايت زيرناف.

ياني هغه به په لمانځه کې لاسونه دسينې په برابرتړل او هغه به فرمايل، چې پر سينه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روايتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روايتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوى رشيديه ص(۳۰۹)

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص(۹۷) للشيخ يونس دهلوي ؒ

۸: شيخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص(۱۵۷)

۹: علامه الباني ؒ په ارواء الغليل کې(۲) کې هم ويلي دي، چې پرسينه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزيه

احناف يو استدلال په حديث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شيبة (۱/ ۳۹۰) کې دي

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر کینڼ باندې د نامه دلاندې کېښوده

ددې حدیث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢٣/٢) کې وايي:

چې د احنافو ټولو نه وړومبی دلیل د وائل بن حجر دا روایت دی، چې ابن ابي شیبة راوړی دی، هغه وایي: لیکن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روایت نه استدلال کمزوری دی، ځکه اول؛ خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخوکې نشته دی او که چېرته څوک د ځینو نسخوحواله ورکوي، چې د ابن ابي شیبة په ځینو نسخوکې دا لفظ شته؛ نو بیا هم، چې دغه زیادت په ځینو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشکوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روایت دی مضطرب المتن دی، ځکه ځینو نسخوکې (علی صدره)، په ځینو کې ((عند صدره)) په ځینو کې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روایت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت کې د هیچا لپاره هم له دې حدیث نه استدلال کول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حدیث درجة شیخ محمدحیات سندي حنفي داسې لیکي:

چې زموږ احناف په دې حدیث د وائل بن حجرباندې استدلال کوي ؛ خو دې حدیث کې ډېر کلام دی او بیا یې د دې ډېرلاملونه بیان کړي، چې د هغې حاصل دا دی، چې په دې کې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) یانې لاسونه تر نامه لاندې کېښودلو لفظ نشته دی، ځکه که چېرته دا لفظ په دې حدیث کې موجود وای؛ نو بیا پخوانیو احنافو ددې حدیث نه ولې استدلال نه کاوه؟.

دغه شان حدیث د وائل بن حجر د ډېرو کتابونوکې ذکرشوی دی او په یوه کې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حیات سندي حنفي.

لنډيز:

دا چې د وائل بن حجر په حدیث کې د (تحت السرة) لفظ نه دی ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقرارکوي، چې د دې روایت نور تفصیل کتلای شئ په ابکارالمنن للمبارکفوري ص (١١٧) کې دغه شان تعلیق اثارالسنن ص (٩٠) کې وغیره کې کتلای شئ

٢ د احنافو دویم دلیل:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداوود: ١١٧/١، والبیهقي: ٣١/٢، وابن ابي شیبة: ٣٩١/١، والدارقطني: ٢٨٦/١

درجة الحدیث:

دا حدیث ضعیف جدا (سخت ضعیف دی) او ددې حدیث ضعیف کېدو څلور لاملونه دي

١: لومړی لامل:

په دې کې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دی او دا په اتفاق محدثینو سره ضعیف دی

امام احمد او امام ابوحاتم فرمایي: دا منکر الحدیث دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده كې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروك (داپرېښودل شوی دی)

۲: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سند كې زياد بن زيد السوائی دی او د ده باره كې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني على سنن الدارقطني (۲۸۶/۱) الدرايه على هامش الهداية (۱۰۱/۱) الارواء (۹۲/۲) رقم (۳۵۳)

۳ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سند كې اضطراب دی (پريشاني) ده او كله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت كوي او كله د سيار ابي الحكم نه او هغه د ابووائل نه روايت كوي

وګوره: ابوداود(۱۱۷/۱) ارواء الغليل تفصيلا (۷۰/۲، ۶۹) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه ترل

لكه، دا حديث امام بيهقي (۳۲/۱)كې راوړی دی او حسن كړی يې دی امام بخاري (۱۵۹/۱) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (۱۱۷/۱) نسخة الاعرابي. امام نووي دمسلم په شرح (۱۷۳/۱) كې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق على تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په كمزوري كېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (۳۱۳/۳) كې هم ليكلې ده

همداشان امام بيهقي وايي

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (۱ / ۳۱٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة كې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يواځې عبدالرحمن بن اسحق روايت كړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (۳۱۴/۱) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (۱۸۲/۲) كې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليكي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (۲/۶۹)

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذكر كوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه كېښودل، لكه په ابن ابي شيبه (۳۹۱/۱) كې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل كې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولای او نه د هغوی عمل دلیل کېدای شي

دویم

له ابو مجلز نه خو پر سینه باندې هم د لاسونو کېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په کېښود استدلال کوي؛ نو پر سینه باندې دلاسونو کېښودو استدلال هم ترې وکړه. ځکه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دی، په دې اړه (ابکار المنن ص ۱۲۳) وګوره.

همداشان له ابراهیم نخعي نه. چې په کوم سند سره دا عمل نقل دی په هغې کې ربیع بن صبیح او هغه سئ الحفظ راوي یانې حافظه یې بې کاره ده او ضعیف دی. په دې اړه (التقریب لابن حجر، وابکار المنن ص ۱۲۳)

.... امام ابن حبان فرمايي:

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع فى حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربیع بن صبیح د بصرې په عابدانو او زاهدانو کې شمارو. د ده کور په د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچیو په څېر و؛ خو حدیث یې مسلک نه و یانې په حدیثو کې یې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روایتونو کې وهم پېښېده یانې ډېر به پکې تېروته، ان تر دې. چې په ناشعوري توګه به منکر روایتو نه ترې رامنځته کېدل او کله، چې دا یواځې روایت وکړي ؛نو زه له هغې نه دلیل نیول نه خوښوم. په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان: (۲۹۹/٦)

همداشان امام یحی بن معین ﷺ او امام نسایي دا ضعیف بللی دی

(المغني فى الضفاء(۳٤٧/۱، شمېره ۲۰۹٦)

له دې نه ثابتېږي، چې د ابراهیم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعیف دی، احناف پر دې سربېره په دې اړه ځینې نور اثار وړاندې کوي؛خو هغه هم ضعیف دي او ځینې خو یې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصیل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمايي

تنبيه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت فى السنة.

ژباړه:

په لمانځه کې دواړه لاسونه پر سینه کېښودل په سنتو کې ثابت دي

بیا لیکي:

و خلافه اما ضعيف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طریقې خلاف یا کمزوري او یا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ۸۸)

علامه بدر الدین عیني حنفي ﷺ د صحیح البخاري شارح لیکي:

و يستدل علماءنا الحنفيه بدلائل غير وثيقه.

ژباړه:

زموږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو کېښودو په اړه له بې باورو روایتونو څخه استدلال کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابكار المنن: ص: ١١٨)

همداشان ابن امير الحاج د منية المصلى شارح او ابن نجيم د بحر الرايق ليكوال فرمايي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنْ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنْ الْبَدَنِ إلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (١ / ٣٢٠)

ژباړه:

په سنتو کې ښى لاس پر کيڼ لاس کېښودل ثابت دي او د ځاى ټاكلو په اړه (چې لاس به پر كوم ځاى ږدي) د وائل بن حجر له دغه ذكر شوي روايت پرته بل كوم روايت ثابت نه دی .

البحرالرائق: ٣٠٣/١، ابكارالمنن ص(١١٩) د پېغمبر لمونځ (١٩٥)

دې باره کې نور تفصيل په فتاوى الدين الخالص (٤/١٠١ ، ٩٤) کې کتل پكاردي

دغه شان ابكارالمنن للمباركفوري تفصيلا ارواء الغليل (٢/٦٩)احكام الجنائز للشيخ الالباني ص (١١٧) و صفة صلاة النبي ص (٨٨) آپ كى مسائل اور ان كا حل قران اورسنت كى روشني مين (١٢٥/١) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ١١٠ ، شعبان ١٤٢٤هـ

دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځاى ته کتل روا او پكار دي.

بيا چې دې لاس کېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځايونو ته کتل روا دي يو خپلې مخې ته کتل، يانې امام کتل، چې هغه ته گورې او دا په ډېرو حديثونوکې راغلي دي، چې امام ته کتل يانې خپلې مخې ته کتل روا دي ؛ خو غوره او افضله طريقه داده چې د سجدې ځاى ته گورې، لكه پر دې

اړه لاندينى حديث گواه دى، چې نبي ﷺ انس ﷺ ته فرمايي:

" يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ "

السنن الكبرى للبيهقي (٢ / ٤٠٣)

ژباړه:

اى انسه !د سجدې ځاى ته گوره .

يانې د سجدې ځاى ته ښكته گوره، په دې كې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِى صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ)) کې علماوو يوه مانا دا کړې ده، چې اخوادپخوا نه گوري، ښکته ځمکې ته گوري؛ نو په دې طريقه به ستا لمونځ پيل شي.

دا خبره له ياده مه باسئ، چې په لمانځه کې يو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېدې؛نو بيا به كارونه كوې اواذكار به وايې، ذكر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاگانې.

په دې ځاى كې شپږ اوه ذكرونه راغلي دي د دې جمع كول روا نه دي، ځكه د الله نبي په دې ځاى كې دغه ذكرونه نه دي راجمع كړي؛ نو كله يو وايه او كله بل، په ډېرو اذكارو يادولوكې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې يواځې يو ذكر دې راټينگ کړی وي او هماغه د تل لپاره وايې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه دړې وړې کېږي.

لومړى ذكر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ»

هم نبى ﷺ ويلى ده، په صحيح حديث كې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ﷺ په فرض لمانځه کې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لكه

دي روايت ته خير شئ

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (۱ / ۲۱۰)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حديث بيان کړی دی. هغه وايي، چې معاويه موږ ته له اعمش نه. هغه يې له ابراهيم نه او هغه يې له اسود نه. اسود وايي، چې عمر ﷺ به کله لمونځ پيلاوه، نو په لوړ غږ به يې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دې سربېره په مسلم کې روايت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه ياني خلکو ته يې تعليم ورکاوه چې ګوري په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وايي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعيف حديث کې دي او يا وايي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ يې کوي

ياني دا دعا شته او په فرضو کې، چې يې وايي: نو داسې به وايي «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغير سره په لاندې ډول دی

دويم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ځکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفا ظ زياتول

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ذکر امام ابوحنيفة رحمه الله امام احمد رحمه الله غوره کړی هم دی او وايي، چې دا په لمانځه کې ډېر ويل پکار دي. ولې؟ ځکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وايو غوره کول يې هم صحيح دي. ځکه چې په سنت کې نقل دي، ويل يې پکار دي؛ خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا يو ذکر به وايي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی، چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا يو ذکر يې راکلک کړی وي. سره له دې، چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ويل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

دريم ډول

د صحيحين په قوي حديث کې دي هغه دادی. ابوهريرة ﷺ وايي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (۱ / ۱٤۹)

ژباړه

ای د الله ﷻ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پيل کړې او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې، ته څه وايې ؟ هغه ﷺ وفرمايل زه يکې داوايم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ".

دا ډېره بهترينه او خوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته يې تعليم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا يې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بيانول پيل کړو :نو دريې ورځې به هغه ونيسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، که له سړي سره وخت لږ وي؛ نو کولای شي، چې دا لنډه ((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په درېيو ځايو کې ويل کېدای شي.

لومړی مقام: تر فاتحې له مخه يانې د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ... **پرځای**.

لکه انس ؓ وايي، چې يوصحابي راغی او نبي ﷺ په جَمع ولاړ و، دغه صحابي په چټکۍ سره راغی او سا لنډی پرې لګېدلی و؛ څوک چې په چټکۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده کېږي؛ نوله خولې څخه يې دا ذکر په زوره غېراختياري راووت، هغه الله اکبروکړ اوداسې يې وويل:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

ترپايه پر جهرباندې؛نو نبي ﷺ واورېده، چې کله يې سلام وګرځاوه ؛نو ويې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاکولې؟ خلک ټول چپ شول، ووېريدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاکولې؟درې ځله يې داخبره وکړه؛ نو هغه صحابی وويل، چې يارسول الله ما کولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډی راباندې لګيدلی و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (۱ / ٤۱۹)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليکي او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه داکلمات خېژوم اوبل ويل زه يې خېژوم

د دې حکمت د حديثو په کتابونوکې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليکي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي، ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوکوښښ کوي او دا کلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا کلمات وړي، چې يا الله ستا فلاني بنده دغسې کلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې کلمې ماته راوړې؛ نوځکه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ کې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام: تر رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وروسته حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ **ويل**.

په دې ځای کې ددې کلماتو د ويلو د مخکې په پرتله ډېر فضيلت دی، لکه يوه صحابي تر سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبیﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاکولې؟خلک چپ شول؛نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا کولې، بيا يې وويله چاکولې دوه درې ځله يې پوښتنه وکړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماکولې؛ نو نبيﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (۱ / ۱٥۹)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه کې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا کلمات لومړی ليکي

نو پدغه مقام کې دومره راغلي دي ياني څه د پاسه دېرشتو ملائکو کوښښ کاوه، چې کوم يو به لومړی دغه کلمات ليکي. اوس زمونږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ويلو سره سم له واره ((الله اکبر)) کوو، داڅه لمونځ دی؟ نه پکې ((رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره کتې نه سړی بې برخې کېږي، نه يې امامان وايي او نه يې مقتديان. اکثر امامان هم په دې ځای کې دامام ابوحنيفة؇ پر يوه مرجوح قول باندې عمل کوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس يواځې ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) وايي، بيا غلي ولاړ وي؛ نو درز الله اکبر کوي، دا څومره لوی تاوان دی، چې زمونږ دغه ورونه پکې ښکېل دي

دريم مقام: په لمانځه کې د پرنچي پرمهال هم دا دعا لوستل کېږي

د رفاعة بن رافع حديث دی

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاکر (٢ / ٢٥٥)

ژباړه

«په رسول الله ﷺ پسې مې لمونځ کاوه، پرنچې مې وکړ: نو دغه پورتني الفاظ مې وويل، نبي ﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ يې راواړاوه او ويې فرمايل، په لمانځه کې دا خبرې چاکولې. خلک غلي شول، تر دې چې دا خبره يې درې ځلې تکرار کړه :نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وويل. چې ای د الله رسوله! دا خبرې ما کولې. نبي ﷺ وپوښته، چې څنګه دې ويل. ماورته دغه کلمات وويل :نو رسول الله ﷺ وفرمايل. چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس کې ده. په دغو کلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل. چې کوم يو به يې بره وړي »

په دې کې دا الفاظ زيات دي. ځيني علماء هغه حديث او دا يو کوي؛ خوظاهر دا ده. لکه چې له احاديثو نه معلومېږي، چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول الله ﷺ چې سلام واړوه وه يې ويل داخبرې چاکولې؟ ټول چپ شول چاشيطانه هم نه کوله دوه درې ځله يې بيا هغه صحابي خپله وويل. چې ماکولې، نبي ﷺ وويل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماوليدل چې دا ذکر يې بره اوچتاوه. له دې حديث نه دامعلومېږي، چې د پرنچي پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اوپه فرض لمانځه کې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ويل کېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه ورکوي. په لمانځه کې به چاته ځواب نه ورکوي، چې ((يرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دی؛ نو په دې درېيو مقاماتوکې دا ذکر راغلی دی. چې يو د((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځای لنډ ذکر((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراويحوکې ډېر په کار راځي بل د تادې پر مهال، د سهر په سنتو کې هم پکارراځي، کله چې وخت لږ وي؛ نو لنډ ذکر وکړي اوفائده پکې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم ذکر : د سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ پر ځای

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېګا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وايي نبي ﷺ به چې کله لمونځ پيلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به يې لاندېني کلمات ويل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (٢ / ١٢٩)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٤٨٥)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحيح حديث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که چېرته درته زده وي ؛نو دا پکې وايه ؛ نو دې مقام کې تقريباً شپږ اوه ذکره راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زيات دي، په ځانګړي ډول په تهجدوکې.

ابن عباس رضی الله عنهما وايي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندېني کلمات به يې پکې ويل:

" اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لَا إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (٢ / ٤٨)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانځه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره يې وايي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بيا په تهجدوکې ويل شوې ده، ځينې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او ځينې په فرض لمونځونو کې لنډه دا، چې په دې ځايونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وايه، له هغې نه، چې اوزګار شوې، بيا به اعوذ بالله ووايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ ياني ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) درې څلور کلمې دي؛خو غوره يې دا ده «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا يوه کامله کلمه ده او پر دې سربېره نورې کلمې جائز دي. لکه يواځې «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » يا «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې کړې. يا دواړه جمع کړه ورسره، يا دواړه ترې لرې کړه او يا دا يو ترې لرې کړه يا دا بل اولنۍ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځکه دا هم په يوه مرسل روايت کې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق کې په دې اړه مرفوع حديث هم راغلی دی؛ نوله دې امله دا هم ويلای شي : خو هغه د لومړني ذکر په اړه راغلی حديث ډېر قوي دی او الفاظ يې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي، ځينې وايي، چې دا په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه يې لوستل اړين دي او نور وايي، چې دا په هر رکعت کې لوستل اړين نه دي. بلکې يواځې په لومړي رکعت کې يې لوستل اړين دي

د لومړي نظر پلويان امام شافعي ؒ او بيهقي له ابن سيرين ؒ څخه هم نقل کړي، چې ده به په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن کبری: ٢|٣٦)

همداشان شيخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللی

(المجموع: ٣|٣٢٦)

خو امام عطا ؒ، ثوري ؒ، او امام ابوحنيفه ؒ بيا داسې نظر لري، چې

نه يواځې په لومړي رکعت کې به تعوذ وايي او په هر رکعت کې يې لوستل نشته. او دوی دا دليل وړاندې کوي. چې په حديث کې راغلي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

ياني نبي ﷺ به په دويم رکعت کې نه غلی کېده، بلکې له واره به يې فاتحه شروع کوله

خو شيخ الباني په تمام المنه (١٧٢) کې له دې حديث نه داسې ځواب کړی دی، چې په دې کې تاويل دی او هغه داچې له سکتې نه موخه د لومړي رکعت معلومه سکتنه ده، ياني د لومړي رکعت په څېر اوږده سکته به يې نه کوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګونډې تعوذ به يې نه لوسته

خو دغه تاويل د حديث د ظاهر خلاف دی، ځکه که له سکتې نه موخه هغه معهوده ياني معلومه سکتنه واخيستل شي؛ نو بيا په دې حديث کې څه ستره فائده نه راوځي، ځکه بيا : خو پکار وه، چې داسې يې ويلی وای (لم يدع بدعاء الاستفتاح) بلکې دلته راوي عموم بيانوي، چې له سره به نه غلی کېده پرته له بسم الله نه.

او شيخ الباني دا دليل ويلی دی، چې د الله ﷻ دا عامه وينا

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۝

پر دې دليل دی، چې په هر رکعت کې د اعوذبالله لوستل پکار دي :

خو دا استدلال بعيد دی، ځکه دا په عموم سره د ځانګړي عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړی عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي، ځکه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته کېږي. بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر رکعت کې تعوذ نه دی ثابت : نو د دې خبرې اړتيا نشته، چې موږ له عموميا تو نه په زوره په دغه ځای کې تعوذ ثابت کړو، بل دا چې مثلاً د څلور رکعتيز لمانځه څلور واړه رکعتونه د يو قرءت

په منزله دي، چې په يو ركعت كې تعوذ وويل شو: نو دا كافي دى او پر قرآن عمل وشو.

همداشان كه موږ دغه عموم وا خلو ؛ نو بيا كه څوک قراني دعاګانې لولي ؛ نو بيا خو هغه هم دا حكم متوجه دى، چې تعوذ ووايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ كه دغه خبره ومنو ؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخكې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخكې له رسول الله ﷺ نه تعوذ نه دى ثابت.

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يوازې په لومړي ركعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوكاني ؒ د دې مانا داسې كوي:

لم يسكت اى للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (۳\۱۰۱) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم ؒ په زادالمعاد(۱\۲۳۴) كې ذكر كړى دى، هغه فرمايي:

په دويم ركعت كې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد ؒ نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء كړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت كې، چې يوه استعاذه پكې بسيا شي او كه نه د هر ركعت بېل قراءت دى ؟؛ نو پر دې خبره خو اتفاق دى، چې استفتاح ؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده ؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرة ؓ ((لم يسكت)) د دليل په توګه وړاندې كړى او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه ځكه بس ده، ځكه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سكوت يانې چوپتيا نه ده راغلې، بلكې ذكر پكې راغلى دى ؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ كې تسبيح، تحميد، تهليل او پر نبي ﷺ درود راغلى دى، بيا فرمايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والاكتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (۱\۱۳۳)كې سيد سابق هم ذكر كړې ده، والله اعلم. په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص(۴\۱۱۲)

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل كېږي.

دا((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په ځانله لمانځه كې به يې هم وايي، ځكه چې د فاتحې ويل پر ټولو ضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او دا حنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شى دى؛ نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [يانې]باتفاق العلماء فاتحه شته. اختلاف يوازې په دې كې د ى. چې په امام پسې يې به وايي كه نه؟په لنډون سره به يې ووايم. چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړى نظر: په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې ؛نو له سره فاتحه مه وايه، ځكه الله ﷻ په قرآن كريم كې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

كله چې قرآن لوستل كېږي، غوږ ورته كېږدئ.

همداشان د جابر ؓ حسن روايت دى، چې رسول الله ﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (۱ / ۲۷۷)

ژباړه:

د چا چې امام وي (یانې په امام پسې ولاړ وي)؛ نو د ده لپاره د امام قرءت بس دی

او عبدالله بن عمر، زیدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځینو نورو صحابه وو ویلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (۲ / ۱۶۰)

ژباړه:

له امام سره يوځای قراءت نشته.

نو د دې علماءکرامو ذهن دغې لور ته تللی دی، چې فاتحه هم نشته نه به یې وایي؛ نو دغه علماء په دغه درجه کې معذور دي. لکه وروسته داخبره لږ تفصیلي وړاندې کوو، چې فائده وشي.

دویم نظر

بل نظر دا دی، چې په جهري لمونځونوکې به یې نه وایي او په سري لمونځونو کې به یې وایي او په جهر کې به امام ته غوږ ږدي او په پټ لمانځه کې یې خپله وایه. لکه دا امام مالک ته منسوب نظر دی او هم امام احمد ته یې نسبت دی، شیخ الاسلام ابن تیمیةﷺ په خپله فتاوی کې دا نظر غوره کړی دی او همداشان البانی په خپل کتاب (صفة الصلاة) کې همدا غوره ګڼلی دی او دا لاندینی حدیث یې د دلیل په توګه وړاندې کړی دی، چې ګوره صحابه ووپه جهري لمونځونوکې قراءت پرېښی دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ

فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (۲ / ۱۴۰)

ژباړه:

((له ابو هریرة ﷺ نه روایت دی، چې نبي ﷺ له یوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمایل، چې ایا په تاسې کې چا له ماسره اوس قرائت وکړه، یوه کس وویل، چې هو! ای د اللهﷻ رسوله! نو نبيﷺ وویل، چې زه وایم کنه، چې له ماسره ولې په قرآن کې جګړه کېږي، راوي وایي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه کې خلک له قرائت نه منع شول.))

درېیم نظر

درېیم او حق نظر دا دی، چې جهري او سري دواړو لمونځونو کې به په امام پسې فاتحه لولي او پر دې باندې عمل پکاردی، ځکه چې په دې کې احتیاط هم دی او هیڅ صحیح حدیث یې په خلاف کې نه دی راغلی او د دنیا پر مخ هیڅ صحیح مرفوع حدیث ددې خلاف نشته.

پر دې اړه دلیل او بیا د هغې ملاتړ واوره، دلیل دا دی، چې رسول الله ﷺ یو جهري لمونځ وکړه، چې د سهر، ماښام او یا د ماسختن لمونځ و، کله چې له لمانځه څخه راوګرځېده ؛ نو ویې فرمایل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شاید تاسې په امام پسې وروسته قراءت کوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روایت کې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږه قراءت کوو، رسول الله وفرما یل زه وایم چې: « مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلو کې ولې جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسې د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسې شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نو دا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسې دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (۱ / ۲۱۸)

ژباړه:

په ما پسې له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهر کوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې خلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويی دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (۱۲) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

۱: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

۲: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی يانې باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسې نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعیرحمه الله وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاریرحمه الله يې هم فاسد بولي او امام احمدرحمه الله وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

۳: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ؛ خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم

په امام پسې د مقتدي لپاره په سرې اوجهري لمونځونوکې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

١: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية « لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ »

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (٢ / ٩)

اخرجه البخاري: ١/١٠٤)ومع

الفتح: ٢/٢٣٦، و مسلم: ١/٣٩٤، ١٦٩، و ابوداوود رقم: ٨٢٢، والنسائي: ٢/١٣٨، ١٣ ٧، و ابن خزيمة: ٤٨٨، والترمذي: ٢٤٧، وابن ماجة: ٨٣٧، واحمد: ٥/٣١٤، والحميدي: ٣٨٦، والبيهقي: ٢/١٦٤، ٣٨، و ابن ابي شيبة: ١/٣٦٠، والشافعي في المسند: ١/٥٧، والبغوي في شرح السنة: ٢/٢٠٠.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتحه پکې ونه وايي، په: بل روايت کې راغلي دي د هغه چالمونځ نه کېږي، چې ام القران په کې ونه وايي، دا حديث عام دی په دې کې دهيچادلمانځه تخصيص نشته دی، امام وي که مقتدي وي اوکه يواځې لمونځ کونکی وي دا ټول په دې حديث کې داخل دي، البته که چېرته صحيح او صريح حديث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبيا به مقتدي له دې څخه مستثنی وي: خو داسې هيڅ صحيح او صريح حديث نشته دی، چې هغې کې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحديث عام دی په دې کې امام او مقتدي دواړه داخل دي ګڼوعلماوودا حديث ددې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام کوي، لکه ددې تفصيل دادی چې:

١: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح کې(١/١٠٤)په دې حديث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

ياني په دې باب کې دا بيان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو کې سفر وي، که حضر، جهري وي که خفيه په ټولوکې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه کېږي، چې په لمانځه کې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

٢: امام ترمذي پردې حديث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب کې هغه حديثونه بيانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره کې راغلي دي.

٣: ابن ماجه (١/١٤٠)کې هم داباب تړلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب تړلونه وروسته يې داحديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثينو هم دا حديث د دې لپاره ذكر كړى، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذكوره حديث په شرح كې ليكي:

اى في كل ركعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

ياني په هرركعت كې به يې لولي ځانله وي كه امام وي كه مقتدي وي اوامام په جهرقرائت كوي اوكه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (۴۳۹/۲)

دغه شان علامه كرماني دبخاري په شرح(۴۳۹/۵)كې ليكي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات كلها

ژباړه:

حديث په دې مسئله باندې دليل دى، چې فاتحه لوستل پرامام اومقتدي باندې په ټولولمونځونو كې فرض ده،

دمحدثينواودهغوى دشارحينودويناوونه جوته شوه، چې داحديث

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

امام اومقتدي دواړوته شامل دى،

نو يوكس دې دانه وايي، چې دې حديث كې خو د مقتدي ذكرنشته نو تاسې دا حديث څنګه ددې لپاره دليل كې پيش كوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځكه بل روايت كې تصريح راغلي ده په دې باندې.

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص: ۵۶،

رقم: ۱۳۴)و اسناده صحيح كما قاله انور شاه كشميري في فص الختام ص: ۱۴۷)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دى، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه كېږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي .

نودې حديث نه دامسئله ښكاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، كه يې ونه لولي؛ نو لمونځ يې نه كېږي .

۲ دويم دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (۵۵) والبيهقي فى كتاب القرائة ص (۵۸) وفي السنن (۱۶۶/۲) قال الهيثمي في المجمع (۱۱۰/۳) رواه الطبراني وابويعلى وراوه ابن حبان في صحيحه (۱۶۲/۵، ۱۵۲) رقم: ۱۱۴۴و۱۸۵۲) والطبراني في الاوسط (۲۶۸۰) واخرجه الدارقطني (۳۳۳/۱) رقم: ۱۲۷۳ والخطيب في تاريخه (۱۷۶/۱۳، ۱۵۷) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (۱۵۳/۵)

ژباړه:

له انس ﷺ څخه روايت دى، چې نبي ﷺ يو ځل خپلو ملګرو ته لمونځ كاوه؛ نو چې كله يې لمونځ پوره كړه؛ نو مخ يې راواړوه او و يې فرمايل: اياتاسې په لمانځه كې په امام پسې قرائت كوئ؟درې ځل يې داخبره وكړه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو يوه كس و ويل، چې هو! مونږ دا كاركوو. و يې فرمايل داكارمه كوئ او هر يو كس دې فاتحه له ځان سره لولي.

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري رحمه الله كوي، چې سراً غير جهر (ياني په پټه به يې وايي نه په ښكاره)

دغه شان امام بيهقي په كتاب القرائة ص(١٧)كې ليكي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې كوي په پټه جهربه پكې نه كوي وګوره المرعات(١١٢/٣)

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (١ / ١٨)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيكه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل كوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت كوئ؟ نو مونږ وويل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت كوو؛ نو هغه وفرمايل: دا كار مه كوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(١٨)رقم: ٣٤، والبيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص (١٦٧) والدار قطني (٣١٨/١) والبغوي في شرح السنة (٨٢)

د انس رضي الله عنه دروايت په شان دا رنګ د عمرو بن شعيب د روايت په شان روايت له ابوقتادة او نور صحابه كرامو نه هم نقل دى، وګوره كتاب القرائة للبيهقي ص (٦٢) مسنداحمد (٨١/٥) كنزالعمال رقم: ٢٢٩٦٨، مجمع الزوائد(١١١/٢)

يادونه:

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة رضي الله عنهم له روايت څخه دا معلومه شوه په كومو حديثونوكې، چې له قرائت نه منع راغلې ده، له هغې نه مراد د سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده نوددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوكې ضروري دي، هغه جهري وي كه سري، يواځې په جهري لمونځ كې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي ليكن سورت فاتحه به په جهري كې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (٣ / ٣٦)

اخرجه احمد: (٣٢٢/٥، ٣١٢)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في صحيحه (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) رقم: ١٨٤٨، ١٧٩٢، ١٧٨٥) والحاكم في المستدرك (٢٣٨/١) والبخاري في جزء القرائة ص (٢٥٨، ٦٤) و ابوداوود (٨٢٣/١، ١٢٧) والترمذي (٦٩/١) رقم: ٣١١، وابن حزم في المحلي (٢٣٦/٣) وقال الشيخ شعيب الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) اسناده قويٌ وقال الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامت رضي الله عنه څخه روايت دى چې يوځل مونږ ته نبي ﷺ د سهار لمونځ كاوه؛ نو قرائت ورباندې دروند شه، كله چې له لمانځه نه

راوستون شه وه يې فرمايل

زما په ګومان تاسي په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ وويل هو! ای دالله رسوله! په تادی قرائت کوو، هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کيږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دي او شيخ شعيب الار ناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې ددې تفصيل په صحيح ابن حبان(۸۲/۵)کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الکبرى رقم: ۹۰۲، سنن النسائي (۱۴۱/۲) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (۲۷) جزءالقرائة (۲۵) دارقطني (۳۱۸/۱) رقم: ۱۲۰۷) المسند الجامع (۲۱/۸) رقم (۵۵۴۴) طحاوي په معانی الا ثارکې راوړی دی وګوره امام الکلام لعبدالحی لکهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهرې لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ۳۲/۳)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې که اما جهرکوي اوکه په پټه قرائت کوي، اوسندېې بې عيبه دی،

دعبادة بن صامت دروايت په اړه عبدالحی لکهنوي ليکي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين الخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دی او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الکلام للعلامة عبدالحی لکهنوي، ورسائل اللکهنوي (۲۲۲/۳) وعمدة الرعاية (۱۷۴/۱) او څوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دی د هغوی وينا خطا ده، لکه ملا عبدالحی صاحب له ملاعلي قاري نه نقل کوي.

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

کېدای شي دا د مخکې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحی صاحب ليکي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېد ای شي نه ثابتېږي

بل ځای ليکي

ان دعوى كون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العكس فصار دعوى منعكسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه کول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل کېږي، ځکه د تاريخ تعين نشته او کېدای شي مقابل لوری داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دی؛ نو بيا به دعوی بدله شي،

وګوره: امام الکلام، مجموعه رسائل اللکهنوي(۲۲۲/۳)

۵: پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (١ / ٢٩٦)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبی عليه السلام فرمايلي دي: څوک چې داسې لمونځ وکړي، چې فاتحه په کې ونه لولي نودانيمګړی وي۔ پوره نه وي۔ درې کرته يې داخبره وکړه؛ نوابوهريرة ته ووېل شول مونږ؛ خوکله په امام پسې ولاړيوهغه ورته ووېل دځان سره يې پټه وايه ځکه ماله رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالى فرمايلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمينځ وېشلی دی، حديث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل كتاب الاستذكاركې ليکي:

وفی حدیث ابی هریرة هذامن الفقه ایجاب القرائة بالفاتحة فی کل صلاةوان الصلاة اذالم یقرأفیهابفاتحة الکتاب فهی خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهريره په حديث کې له فقهي مسائلوڅخه يوه مسئله داده، چې په هرلمانځه کې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوکله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نيمګړتيااوخرابتياته ويلی شي له همدې مانې نه داويناد عربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې کله له خپل وخت اواندامونودپوره کېدوله مخه بچی راوړي اودانيمګړی پيدااينښت وي

امام زرقاني په شرح دمؤطا (١٥٩/١) کې ليکي:

فهوحجة قوية على وجوب قرائتهافی کل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه کې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دی همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (٢٤٨/١)رقم: ٤٩٠، وابن حبان کمافي الموارد: ١٢٦، رقم: ٤٥٧، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ١٧٠/١، وهوفي ابن حبان(١٣٩/٣)

ژباړه:

له ابو هريرة ؓ نه روايت دی، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتاتحه پکې ونه لوستل شي ماوويل: که ته امام پسې ولاړيې؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې ووېل له ځان سره يې وايه ای دفارس۔ايران۔اوسېدونکيه!

امام نووی په شرح دمسلم کې ليکي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إلا على حركةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

الْمُحَرَّمَةِ

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حديث کې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره کراره وايه، چې پخپله يې اورې، اوبعض مالكيان، چې له دې څخه تدبراخستى دى، نو دا خبره نه شي قبلېداى، ځکه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو کېږي، چې خپله يې اورې. له همدې امله دوى اتفاق کړى، چې جنب که په قران کې سوچ وکړه اوپه خوله يې ونه ويلونوداګناهګارنه دى، ځکه ده هغه قرائت نه دى کړى، کوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (٥٤٩/٢) کې ليکي:

اقرأبهافي نفسک اى إقرأهافي نفسک سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار

١: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((١٦٧/٢)) و في مختصر الخلافيات (٤٠٥/١) والدارقطني (٣١٧/١) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (١٣١/٢) واخرجه البخارى فى جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنى باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن ابي شيبة (٣٧٣/١) وابن حزم فى المحلى (٢٦٦/٢) والحاكم فى المستدرك (٩٠٨/١، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه:

له يزيدبن شريک څخه روايت دى، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره کې وپوښتل هغه وويل: وايه يې: ماورته وويل که تاپسې ولاړ يم؟هغه وويل بيايې هم وايه ماورته وويل که ته جهرکوې هغه وويل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقى فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه څخه روايت دى، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده که هغه په جهرقرائت کوي اوپه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

كتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امرکاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګرى کاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږ يې ترې ياد کړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ٣٧٤/١) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روايت کې دي کوم، چې حافظ ابن عبدالبرراوړی دی (١٣١/٢، تحقيق الكلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روايت کوي، چې په امام پسې قرائت کوه که هغه په زوره قرائت کوي اوکه په پټه.

دي باره کې نورحديثونه هم شته اودصحابه کرامواثرونه هم په کې ذبردي لکه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روايت دی، چې هغه به امام پسې روسته قرائت کاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، كتاب القرائة للبيهقى ص(٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرك(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبى

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روايت دی، چې ده به په لومړنيورکعتونوکې دفاتحې اوديوسورت په لوستلوپه امام پسې امرکاوه، اوپه وروستنيوکې به يې دفاتحې په لوستلوامرکاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذيل څخه روايت دی، چې ده له ابي بن كعب څخه وپوښتل: ايازه په امام پسې قرائت کوم؟هغه وويل: هوکوه يې.

بل روايت کې دي

عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

١۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لکه دهغه روايت مخکې ذکرشو.

١۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

١۶: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

١٧: جابربن عبدالله رضى الله عنه

١٨: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹: ابوسعید الخدري رضی الله عنه

۲۰_عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها

۲۱: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

۲۲: عمران بن حصین رضی الله عنه

۲۳: عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنهما

۲۴: هشام بن عامر رضی الله عنه

۲۵: عبدالله بن عمر رضی الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضی الله عنهم څخه روایت دی، چې دوی په امام پسې قرائت کاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار

دغه شان دبې شمېره تابعینونه نقل دي، چې دوی به امام پسې قرائت کاوه، لکه اما بخاری فرمایي:

وقال الحسن، وسعیدبن جبیر، ومیمون بن مهران، ومالایحصی من التابعین واهل العلم انه یقراخلف الامام وان جهر، وکانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ۲۸، رقم: ۳۰، وکتاب القرائة خلف الامام للبیهقی ص: ۹۹، رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووی: ۳/۳۶۵، نو دا د بې شمېره تابعینو او نورو علماوو مذهب دی.

اوځوک، چې دصحابه کراموادتابعینوداثرونوتفصیل په دې مسئله کې غواړي؛نوهغه لپاره داکتابونه کتل پکاردي،

۱/جزء القرائة خلف الامام للبخاری: ۲/کتاب القرائة للبیهقی، ۳/ خیرالکلام فی وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوی، ٤/الکواکب الدریة فی وجوب الفاتحة خلف الامام فی الجهریة للشیخ ابوطاهرزبیرعلی زئی، ٥/امام الکلام مع غیث الغمام للعلامة عبدالحی لکهنوی، ٦/تحقیق الکلام للعلامة المحدث المبارکفوری، ٧/السنن الکبری للبیهقی، ٨/مختصرالخلافیات

دامذکوره کتابونه مستقل په همدې موضوع باندې لیکل شوي دي اوپه دې ټولوکتابونوکې داذکردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوکې سورت فاتحه لولي که فرض وي که نفل اما پسې وي که ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې

۱: دتابعینوقولونه؛خومخکې ذکرشول، چې بې شمېره تابعین دقرائت خلف الامام قائل وواوحواله هم وکړل شوه.

۲: امام بخاری لکه دوی په خپل صحیح کې باب لګولی دی: باب وجوب القرائة فی الصلوات کلهافی الحضروالسفرومایجهرفیهاومایخافت، دغه شان په دې موضوع باندې یې مستقل کتاب لیکلی دی، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دی

۳: امام بیهقی، ده هم په دې باره کې مستقل کتاب لیکلی دی کتاب القرائة

۴: امام نووی په المجموع کې(۲/۳۲۲)اوپه شرح دمسلم کې (۱/۱۲۹)

۵: مولانانذیرحسین محدث دهلوی فتاوی نذیریه (۱/۳۹۲)

۶: علامه ابوطیب صدیق حسن خان په الروضة الندیة (۱/۱۸۸) کې

۷: فتاوی اللجنة، چې دا د سعودي د (۷) اوو غټو علماوو فتاوی ده (۲/۳۸۴) کې داسې لیکلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالك وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودويناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوځانله لمونځ کونکې باندې په جهري اوسري لمونځونوکې فرض ده، ځکه کوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي،

۸: امام ابن حزم المحلى (۲/۲۶۵)

۹: مولاناحافظ محمدصاحب گوندلوی، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام كې

۱۰_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية كې

۱۱: فتاوى الدين الخالص ۱۴۲/۴، ۱۲۴، كې يوه قيمتي رساله ليكلى شوي ده: مسك الختام فى القرائة خلف الامام

۱۳: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ كے مسائل اور ان كا حل: ۱/۱۲۷)

۱۴: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء كې: ۱/ ۲۰۰، او فتاوى اسلاميه ۱/ ۲۲۰.

۱۵: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ۱/۵۵۵، كې

۱۶: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى كې: ۱/ ۹۰، كې

۱۷: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم(۳۷۰)كې

۱۸: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ۱۱۳/۳، ۱۰۳، كې

۲۰_علامه صنعاني په سبل السلام كې: ۱/ ۲۲۱،كې

۲۱: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ۲۲۷، كې مجموعه رسائل اللكهنوى: ۳/۲۲۷،التعليق الممجدص: ۱۰۱، كې

۲۲: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوودكې: ۳/۳۲، كې ليكي:

قلت القرائة خلف الامام فيمااسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوكې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مكحول رايه هم ده. (عون المعبود: ۳/۳۲، للعظيم ابادى)

۲۳: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ۵/۲۴۵، كې

۲۴: حافظ ابن حجر په فتح البارى كې: ۱/۱۹۲

۲۵: علامه ابن قدامة په المغنى كې ۱/۵۲۷.

۲۲: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ۳/ ۲۰۰، كې

۲۷: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة كې: ۲/۹.

۲۸: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ كې: ۲۰۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٩: شیخ حبیب الله سلفي په هدایة الصلاة کې ۵٣.

٣٠_ امام زیدالدین ابوالفضل عبدالرحیم بن الحسین العراقي او د هغه زوی ابوزرعة په کتاب طرح التثریب فی شرح التقریب ٢/٢٧٩، کې

٣١: شیخ ابو عبد الاحد عبدالرحیم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقیقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

٣٢: علامه شیخ ابوزکریا(عبدالسلام) الرستمی حفظه الله ورعاه په خپل کتاب(لمونځ په رڼاداحادیثوکې)

دې ټولوعلماووپه دغه مذکوره کتابونوکې لیکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړولمونځونوکې سورت فاتحه لولي،

محققین احناف او فاتحه خلف الامام

محققین احناف هم په سري لمونځونوکې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه،

١: علامه عبدالحی لکهنوی په دې باندې مستقل کتاب لیکلی دی امام الکلام اونوموړی په جهري لمونځونوکې هم دفاتحې خلف الامام قائل دی، لکه مخکې یې ویناوې تېرې شوي

٢: امام محمدرحمه الله

٣: اما ابوحنیفة رحمه الله نه هم روایت دی، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولی شي وګوره عمدة الرعایة: ١/١٧٣، غیث الغمام ص: ٢١٢، ١۵٦،

۴: ابوحفص کبیر

۵: شیخ التسلیم هروی

٦: ملاعلی قاری حنفی

٧: شاه عبدالعزیزصاحب امام الکلام لمولاناعبدالحی تفصیلا

٨: شیخ ګوهررحمن تفهیم المسائل: ۴/٢٩٣.

٩: شاه اسمعیل شهیدصاحب تنویرالعینین ص ۵۴

١٠_شاه ولی الله صاحب حجة الله البالغة: ٢/٩،

١١: علامه ابن ابی العزالحنفی، التنبیه علی مشکلات الهدایة ٢/۵٩٢

١٢: علامه عینی حنفی کماقال العلامة عبدالحی لکهنوی فی غیث الغمام ص: ١۵٦،

١٣: شاه عبدالرحیم د شاه ولي الله والد صاحب: غیث الغمام

١۴: ملا جیون حنفي تفسیرات احمدیة ٢٢٧.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحیح او حقه خبره داده، چې د دوی لپاره هیڅ داسې دلیل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوی دلائل وایي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه:خو پکې صحیح نه دي اوکوم، چې صحیح دي؛ نوهغه صریح نه دي او هیڅ داسې صحیح، صریح دلیل له دوی سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلیل شي،

اول دلیل: یې دادی،

قران کریم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړی شي

٢: په حدیث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقیق مکتب التحقیق - (٢ / ١٠٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حدیث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا »

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (۱ / ۱۳۵)

کله چې امام قرائت کوي نو تاسې چپ شئ

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (۱ / ۵۷)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حدیثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل یو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دلیل نشي جوړیدای، بلکې څوک، چې دا په دلیل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ یوائې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفی ویناد (ګواه ازخانه) په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعلیق الممجد علی مؤطا محمد ص: ۱۰۱، کې داسې لیکي:

لم یردفی حدیث مرفوع صحیح: النهی عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وکل ماذکروا فیه: امالا اصل له واما لایصح

ژباړه:

په هیڅ یوصحیح مرفوع حدیث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلومنع نه ده راغلي اوکوم، چې دوی پیش کوي نو یا؛ خو بالکل شته نه او یا صحیح نه دي

لنډیز:

په صحیح اوصریح حدیثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنی ده او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حدیث کې دي. چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

۱: فلا تقرؤوا بشيءٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

۲: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم يقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

بل روایت کې دي

۳: لاصلاة لمن لم يقرابفاتحة الكتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهریرة رضی الله عنه وینا ده: اقرا بها فی نفسک

ژباړه:

له ځان سره یې وایه.

۵: دعمرفاروق رضی الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وایه) چې ددې ټولوحدیثونوحوالی سره دتفصیل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذکرشوي،

؛نوڅوک، چې په دې حديثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دليلونه وايي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحديثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حديثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ويلوباندې روستوداامام نه امرراغلی دی، اوداداصولوعامه قاعده ده، چې: العام يقضى على العام خاص دليل عام دليل ختموي.

يانې: کله، چې په مسئله کې خاص دليل راشي؛نوبياپه عام دليل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحديثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، ليکن رسول الله صلى الله عليه وسلم داتخصيص وفرمايلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحيح او صريح حديثونه او د صحابه کرامو ويناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده، لکه ځينې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دليل نيسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نويقينا، چې ددې خلکودليل نيول ناسم اوکمزوري دي

ځيني حنفيان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذريعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولو کوښښ کوي، لکه

۱: حنفي مقلدليکي:

ډېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

۲: بياپه رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې دروغ تړي اوليکي:

رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

۳: بياليکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعينو وينا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

۴: بيا ليکي: د غيْر مقلدينو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو تراخره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

۱: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بياني وکړه، ځکه په دې کې د ‹فاتحې› لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) کې دي

وقدنقل منع الماموم من القرائة عن ثمانين نفرامن كبارالصحابة الخ

دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتيا ‹۸۰› غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلي. اوموږمخکې ووېل، چې دقرائت نه دمنع په حديثونوکې د‹قرائت›لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلي، بلکې له صحابه کرامو څخه؛په صحيح اوصريح حديثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې يې حکم کاوه، چې ددې تفصيل مخکې تيرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف يادوم اوتفصيل يې مخکې تيرشوی دی.

۱: عمرفاروق رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: علی بن ابی طالب رضی الله عنه

۳: عبدالله بن مغفل رضی الله عنه

۴: جابربن عبدالله رضی الله عنه

۵: عبادة بن صامت رضی الله عنه

۶: معاذبن جبل رضی الله عنه

۷: ابی بن کعب رضی الله عنه

۸: ابوسعيدالخدری رضی الله عنه

۹: عائشة ام المؤمنين رضی الله عنها

۱۰_عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

۱۱ عمران بن حصين رضی الله عنه

۱۲: عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنه

۱۳: هشام بن عامر رضی الله عنه

۱۴: عبدالله بن عمر رضی الله عنه

۱۵: ابودرداء رضی الله عنه

۱۶: عبدالله بن عباس رضی الله عنه

۱۷: انس رضی الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحيح اوصريح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله يابه يې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للامام البخاری کتاب القراءة للبيهقي) کې تفصيلا ذکردی؛نواوس، چې څوک ددې صحابه ووپه دغو صريحواوخاصواومحکمو ويناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي يانورخلق منع کوي نو ايا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ ايا دا په زيغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض ديوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ويل نشته نوبيابېرته خپل اصل اوعامه اتفاقی قاعده باندې به عمل کولای شي، چې (قول الصحابی حجة اذالم ينفه شيئ اخرمن السنة) دصحابي وينادليل وي، چې کله يې بل مرفوع حديث نفی نه کړي،

امام الکلام(۲۳۵)احياء السنن لاشر ف علی تهانوی (۳۹) مرقاة شرح مشکوة(۲/۲۳۴)اعلاء السنن(۱/۵۰۹، ۱۳٤، ۱۱٦)حکم الذکربالجهر سرفرازخان صفدر (۱۰۵)ردالمختار(۱/۵۵۰)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلاديوصحابي قول درسو ل الله صلی الله عليه وسلم دوينا سره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلی الله عليه وسلم دحديث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي.تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راځي اوکه نه؟ځکه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حديث کې دي، چې امام پسې فاتحه وايه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلايوصحابي نه په صحيح صريح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وايه؛نودايمان اودمخکنی قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحيح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وايئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وايئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه يادوه علماوويادوه عواموا ختلاف راشي؛نوالله تعالی موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء : ۵۹]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په يوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته يې واپس کړئ که پرالله اواخرت ايمان لرئ؛نورسول الله صلى الله عليه وسلم خوفرمايي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نوپه همدې خبره به عمل وي

۲: د دغه حنفي مقلددويمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وايي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حديث چېرته دی اوسند يې څنګه دی؟دا په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وايي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمايلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دی، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقيقت دادی، چې داسې صحيح اوصريح حديث نشته دی، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ويلونه منع راغلي وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحی صاحب نه همداخبره نقل کړی شوه، نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زيغ کاروي.

۳: ددغه مقلددريمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کرامواوتابعينوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهيڅ يوصحابي نه داروايت نشته دی، چې هغه بعينه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعينوپه باره کې داويل، چې ډېروتابعينوبه فاتحه خلف الامام نه ويله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخاری په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې ليکي:

وقال الحسن وسعيدبن جبيروميمون بن مهران ومالا يحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهروكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصری اوسعيدبن جبيرميمون بن مهران اوداسې ګڼ شميرتابعين اوعلماء و ويلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمايلو

جزء القرائة ص (۲۸) رقم: ۳۰، کتاب القرائة خلف الامام للبيهقي (۹۹) رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووی: ۳/۳۶۵،

هو! د ګڼو تابعينو نه به دا قول نقل وی، چې قرات مه کوئ، ليکن موږ بار بار وويل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنی، اوخاصه شوې ده، په نص درسول الله صلى الله عليه وسلم سره

۴: د حنفي مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دی، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې ځينې نا اهله احناف يې په غيرمقلدينو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوی داوره:

د فاتحې پرېښودونکي يا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلورډوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد يې کړی دی يانې مجتهدين دي، ائمه دي خپل کوښښ يې وکړه او ذهن يې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته يانې په دې امت کې د ځينو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وايو، چې مجتهد مخطئ فی هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد يې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي. الله به ورته يو اجر ورکوي او لمونځ يې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وايو، چې لمونځ يې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبی ﷺ فرمايي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته يو اجر ورکوي.

دويم

هغه ناپوه کس، چې له هيڅ نه خبر نه دی او ملايانو ورته ويلي، چې د ((وَلَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وايي او هغه يې د نا خبر تيا له امله نه وايي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبيه يې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وايي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ ټول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وايئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

درېيم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وايي او دا مسئله ورورسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکار دي، پر دې اړه حديث راغلي دي او هغه بيا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طريقه يې راټينگه کړې وه، چې پلاراو نيکه څه ور ښوولي وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسې هم نه وايي، چې دا حديث نه منم؛ خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لويه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وايو، چې دا لمونځ يې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی، ځکه چې په نبوي سنت يې له سره غوږ ونه گراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې ديني خبرې بيان شي او داپرې له سره غوږ نه گروي. داډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی؛ نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ يې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحيح حديث وروررسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاری ابوداود ټول يې وکتل؛ نو دا لا په ضد کې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وايم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم؛ نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ايمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وايي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستاپه رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فيصله) ونه مني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وايي ښه حديث شته؛ خو زه دا نشم منلای. ځکه چې

ماراقول ابوحنیفہ کافی است ماراقال قال بکار نیست.

زما لپاره دامام ابوحنيفة قول بس دی او ((قال قال)) مې پکارنه دي دا كافر دی مسلمان نه دی او داسې مقلد كافر وي ټول مقلدين كافرنه دي. په دوی کې معذورهم شته. ښه او ديندراه خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضد کوي د هغه دايمان غم وکړه او ورته ووايه، چې په الله ايمان راوړه. ځکه داسې کس له دين څخه وتلی دی او قاعده ددين په هره مسئله کې کارېږي. ياني يو څوک به يا د اجتهاد له امله تېروتی وي؛ نو دا ګنهګارنه دی. يابه دناپوهی له امله وي؛نو داهم نه ګنهګاربږي اوکه دبې باکۍ له امله يې پرېږدي؛نو دا کس فاسق دی اوکه دضدله امله يې پرېږدي؛ نو دا کافردی

نولسمه مسئله په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طريقه داده، چې پر هر آيت باندې وقف وشي. لکه الحمد لله رب العلمين (وقف وکړه) الرحمن الرحيم (وقف وکړه) ملک يوم الدين (وقف وکړه) که څه هم په پرلپسې ډول ياني پر يوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي ؛ خو د سنت مطابق نه دي، د نبي ﷺ طريقه دا وه، چې پر هر آيت باندې به يې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طريقه دا وه، چې مد به يې راښکه (کان يمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احاديثو کې د مد اصطلاح دې ته وايي، چې د (واو، الف، يا) حروف علت، چې کله راشي دې لره زوروركړې ياني لږ اوږدوالی ورکړې، لکه الحمد لله رب العلميـــــــن او ژر ژر به يې نه لولې، ځکه ژر ژر لوستل يې ناسم دي

هر ايت باندې وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٧٦٨)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلی کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زياتوي

ياني سست قران به نه وايې دادسست طريقه ده چې لنډاوزرقرائت وايي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندی وي دزړه دژوندنښه داده چې قران په شوق سره وايي به مزه باندې وايې خوندترې اخلې اوزړه چې کله مړوي نوبياخانه پوري کوي صرف ی ډېراماما به تاسبګوری چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې يوڅه قرائت ووايي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردی‌موږبه بل چارددخپل خان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپيداکول ضروري دي زړه ژوندی کړه داسې قران وايه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وايه ولوکه کله دې زړه هم نه کيده الله درلره شوق پيداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وايي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي العِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً"

صحيح البخاري (١ / ١٥٣)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

((ما له نبي څخه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې (والتين. والزيتون) سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی))

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونځونوکې له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز. بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي يا په جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لرې وي اودامام اوازنه اورې؛نوپه دې دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي.

پردې خبره دليل دادی

١: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطنی: ١\٣٢٣، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ٩٣، رقم: ١٩٦، ١٩٥،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب څخه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديګرکې په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیين من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ١\٣٢٢، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديګر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستنی رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې (سورت فاتحه او يو بل سورت وايه)

٢: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاوليين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ١\١٤٠، رقم: ٨٤٣، کمافی الارواء: ٢\٢٨٨، رقم: ٥٠٦، وصفة الصلاة للالباني ص(١٠٠) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرڅخه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديګرپه لومړنيورکعتونوکې فاتحه اويوسورت لوسته اوپه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

٣: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلی الله عليه وسلم يعلمناان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاوليين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ١٠٢، رقم: ٣٣٥، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ۳۵، رقم: ۶۱.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دی، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګري، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او مازديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت ووايو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

۴: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (۱۰۱) رقم: ۲۳۱،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر کاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې يادکړو،

۵: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ۱|۱۶۹،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ۲|۵۹، صفة صلاة النبي للالباني ص: ۷۳،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتكلم فيه دی خوراجح داده، چې داصحيح روايت دی:خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دی، لکه ددې تفصيل په المرعات دمباركفوري، درس ترمذي اوداسې نوروکې کتلای شئ.

ددې ذکرشويوروايتونونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دي لکه څنګه، چې ځيني خلکويولنډشان ځواب زده کړی دی، چې کله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دی نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابی سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوی ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته وښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لا ډېر تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص: ۱۸۶|۴، وګوره هذا و بالله تعالى التوفيق

يوويشتمه مسئله: تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پکار دي او په امين ويلو کې قاعده داده که پټ لمونځ وه په پټه به يې وايي، که جهري لمونځ و؛نو جهر به کوې، ځکه امين د فاتحې تابع دی، که فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او که فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې کمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلک وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پکاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقياس دى دالله نبى ته رجوع وكړه، چې هغه څنګه كړي دي، هغه امين په جهر كړى دى، بل دا، چې دا فاتحه ګنې دعانه ده؟دې ته سورة الدعا يانې (د دعا سورة) وايي : نو بيا هغه څنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وايي ؛نودې يوټكي څه ګناه كړې ده، چې دا پټ وايي او د جهر خلاف يې كوې دا ډېره كمزورې خبره ده چې ځيني خلك يې كوي او كېداى شي، چې هغوى ته دا حديث نه وي رسېدلى، چې له دې امله هغوى د اللهﷻ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو كه څوک سره له علمه د دې سنت خلاف كوي؛ نو هغه به معذور نه وي، ځكه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

كه څه هم ځيني كسان د ښكاره (په جهر) د امين ويلو ډېرمخالفت كوي او په پټه باندې دامين ويلو په باره كې څه فتوى هم راوړي، چې ځيني دليلونه يې دادي،

۱: ادعوا ربكم تضرعا وخفية

۲: واذكرربك في نفسك تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

۳: قال قداجيبت دعوتكماوقال عطاامين دعاء(بخارى: ۱۰۷|۱)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبى صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ۵۸|۱، والبيهقي: ۵۷|۲.

٥: عن ابي وائل قال: كان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ۱۵۰|۱، وابن جرير

٦: روينا عن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

۷: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ۲۰۶|۲.

۸: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاكرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سكتتين سكتةًاذاكبروسكتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانكرعليه عمران بن حصين، فكتبافي ذالک الىٰ أبي بن كعب وكان فى كتابه اليهمااوفى رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ۱۲۰|۱، والترمذي: ۵۹|۱.

ځواب

د امين په اړه؛ خو علماوو مستقل كتابونه ليكلي دي، چې د هغې كتل پكاردي؛ خو زه دلته د پورتنيو هغو دليلونولنډه تجزيه ذكركوم، چې د پټ امين ويلو په لړ كې ذكرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه كړئ، چې په هيڅ صحيح حديث كې دانشته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم امين په پټه ويلى وي اونه يې داويلي دي، چې امين په پټه باندې وايئ اونه له يوصحابي نه په صحيح سندسره داثابت دي، چې هغه امين په پټه باندې ويلى وي

لكه علامه عبدالرحمن مباركفوري په تحفة الاحوذي (۲۰۹|۱) كې ليكي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانكار على من جهر بالتامين

ژباړه:

له هيڅ يوصحابي څخه په صحيح سندسره په پټه امين نه دى نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترې په ښکاره ويلوبدويل نقل دي،

موږ اول هغه دليلونه ذکرکوو، چې امين بالجهرلپاره دليل وي، او وروسته به دهغه دليلونوحال اودرجه بيان کړو، چې دامين بالاخفاء لپاره دليل وي

په جهر د امين ويلو دليلونه

اول دليل:

عن سلمة بن كهيل عن حجربن عنبس عن وائل -رضى الله عنه- قال: كان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ١\٥٨، وابوداود: ١\١٣٤، رقم: ٩٣٢، وابن ماجة: ١\١٤٢، رقم: ٦٩٦، واحمد: ٢\٢٠٥، والدارقطني: ١\٣٣٤، والبيهقي: ٢\٥٧، والبخاري في جزء القرائة ص: ٢٣٥، ٢٣٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ٧\١٤، و ابن ابي شيبة ٢\٤٢٥، والبغوي: ٥٨٦،

ژباړه:

سلمة بن کهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت کوي، چې نبي عليه السلام به کله ولا الضالين ووېلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت کې دي، چې اوازبه يې پرې راښکه، بل روايت کې دي، چې پرامين باندې يې جهروکړه، بل روايت کې دي، چې موږواوريده،

داصحيح حديث دی اوپه دې خبره دليل دی، چې امين په زوره ويل پکاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوکوم روايت راغلی دی نو هغه ضعيف دی، لکه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلی دی، لکه دهغوی نومونه دادي:

[۱] امام بخاری، [۲] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلوداحديث دشعبه له حديث نه کوم، چې دامين پټوويلوباره کې راغلی دی ډېرصحيح دی (ترمذی: ۱\۸۵) [۳] امام ترمذی وايي: دا حديث حسن دی (ترمذی: ۱\۵۷)، [۴] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دی (التلخيص الحبير ۱\۲۳۶)، [۵] محدث العصر علامه البانی دې حديث ته صحيح ويلی دی، صحيح الترمذی، صحيح ابی داوود، مشکوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم: ۴۶۵، صفة صلاة النبی صلی الله عليه وسلم، للالبانی، ص: ۱۰۱

[۶] علامه عبيدالله رحمانی فرمايي: داحديث صحيح دی، مرعاة المفاتيح: ۱۱۹\۳، [۷] شيخ عبدالحق محدث دهلوی کما فی تحفة الاحوذی: ۱\۲۰۹، [۸] علامه عبدالحی لکهنوی التعليق الممجد ص: ۱۰۱ [۹] علامه مبارکفوری تحفة الاحوذی: ۱\۲۰۹ ابکار المنن ص: ۱۷۹ [۱۰] فتاوی الدين الخالص: ۴\۱۵۶ [۱۱] شيخ شعيب الارناووط: د صحيح ابن حبان په تحقيق ۵\۱۰۹، کې ليکي: اسناده قوی دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

۲: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلی الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائكة غفرله ماتقدم من ذنبه

(اخرجه البخاري: ۱\۱۰۸، ومسلم: ۱\۱۷٦، والترمذي: ۱\۳۰، رقم: ۲۵۰، والنسائي: ۱\۱٤۷، رقم: ۹۲۷، ۹۲۵، وابن ماجة رقم: ۸۵۱، ومالک: ۱\٦۹، واحمد: ۲\٤۵۹)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي کله، چې امام امين ووايې نوتاسې هم امين ووايئ، ځکه دچاامين، چې دملائکودامين سره يوځای شو؛نومخکني گناهونه به يې وبښل شي،

داحديث پردې دليل دی، چې امين په جهرسره دی، ځکه که چيرته دامام جهرپه امين سره نه وي؛نومقتدي به دامام امين څنگه واوري اوهغه سره به امين څنگه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امين ووايي؛نومقتدي به څنگه دهغه سره امين ووايي؟

اودې حديث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو گنو محدثينو په امين بالجهرسره دليل نيولی دی، صحيح ابن ماجة ۱\۲۸۲

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشيه ليکي:

اخذمنه المصنف الجهرعندتامينه اذلواسرالامام بآمين لماعلم القوم بتامين الامام فلايحسن الامرایاهم بالتامين عندتامينه وهذااستنباط دقيق، مرجعه ماجاء من التصريح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشية السندی: ۱\۱٤۷، على النسائي والمرعاة للعلامه المباركفوري: ۱ \ ۱۱۹)

ژباړه:

له دې حديث نه مصنف په جهرامين ويلوباندې دليل نيولی دی، ځکه که امام په پټه امين ووايي نوقوم دهغه پرامين نه پوهېږي؛نوبيامقتديانوته دا امر(چې دايمان امين پسې امين وايئ) مناسب نه دی، اوداډېرباريک

استنباط دی، چې مرجع يې هغه تصريح ده، چې په امين بالجهرباندې راغلي ده، اوهمداله دې لفظ نه په ډاګه معلومېږي،

علامه خطابي په معالم السنن: ۱\۲۲۳. کې ليکي

وفيه دليل على ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يجهربامين ولولاجهره به لم يكن لمن يتحري متابعه في التامين على سبيل المداركة طريق الى معرفته، فدل انه كان يجهربه جهرايسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحديث پردې مسئله دليل دی، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواوکه دانه وی نوکوموخلکو، چې پسې اقتداکوله دهغه امين ويل به يې نه پېژندلای؛داحديث دا لاربنوونه کوي، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواو وروسته خلکوبه اورېدلو،

حافظ ابن القيم په اعلام الموقعين (۲\۳۵۷) کې فرمايي:

ولولاجهربالتامين لماامكن الماموم ان يؤمن معه ويوافقه في التامين.

که امين په زوره ويل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره يوځای امين وکړي.

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمايي:

وفيه ندب التامين للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم يجهرلماعلم تامينه المأموم.

په دې کې دامين ويلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ويل يې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امين نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وايي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۳ دریم دلیل

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ۱\۳۲۹، رقم: ۱۲۵۹، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ۱\۲۲۳، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ۱\۱۳۵، رقم: ۹۳۴، وابن ماجة رقم: ۸۵۳، وابن حبان: ۳\۱۴۷، وابن خزيمة: ۱\۴۹۹، ۲۸۷، والبخاري: ۱\۱۰۸.

ژباړه

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام به کله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه يې اوچت کړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دليل

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدوناعلى شيئ كمايحسدوناعلى يوم الجمعة التي هداناالله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ۶\۱۳۵، ۱۳۴، مصباح الزجاجة: ۱\۲۹۷، وابن ماجة: ۸۵۶ وابن خزيمة: ۱\۲۸۸، رقم: ۵۷۴، والبيهقي: ۲\۵۶، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ۲\۱۵، والبخاري في التاريخ الكبير: ۱\۲۲، والادب المفرد: ۹۹۱، كنزالعمال: ۴\۹۷، رقم: ۲۰۳۵، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ۱\۱۹۲، وصفة صلاة النبي للالباني: ۱۰۲، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ۶۹۱،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه

له عائشې څخه روايت دی، چې يهودموږسره په په هيڅ شي دومره کينه نه کوي، لکه چې دجمعې په ورځ اوپه قبله کوم، چې موږته الله راکړې اوهغوی يې ترې بې برخې کړي دي اوپه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره کوي

داحديث ښکاره دليل دی، پردې خبره، چې په لمانځه کې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده، ځکه که امين په زوره سره ونه ويلای شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوی به بياموږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه کينه کوي، بلکې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل کتاب المطالب العالية: ۱۲۳\۱ ، کې ذکرکړې دی، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حق.

ژباړه

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلی، چې آمين يې ويلويهودي وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلی تاسويه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليکلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه کېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼلو، اودابه يې ويل، چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دی، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره کينه نه کوي، چې څومره درسره په امين ويلوکوي،

تمهيددابن عبدالبر: ۷\۱۵، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص: ۳٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه کېږي او خفه کېږي؛ نو څوک چې پردې خفه کېږي په هغه کې د يهوديانو صفت دی، او دا حديث بالکل صحيح دی، امام الباني په صحيح ابن ماجة: ۱۴۲\۱، رقم: ۲۹۷، تعليق الترغيب والترهيب: ۹۷۸\۱، او په صحيحة: ۲۹۱، کې يې صحيح کړی دی، امام بويصري فرمايي: چې دا صحيح حديث دی.

۵ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه:

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انګازې وکړې،

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح کې تعليق راوړی دی، دغه شان مسند شافعي: ۲۱۲، ۱۵، البيهقي: ۵۹\۲، عبدالرزاق: ۹۷\۲، ۹۲، ابن منذر: ۱۳۲\۳، محلى ابن حزم: ۲۴۶\۳، ابن ابي شيبة: ۱۸۸\۲، دررالتاج ومثله عن عكرمة التابعي مصنف ابن ابي شيبة: ۱۸۷\۲.

٦ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادركت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ۲\۵۹، وابن حبان في الثقات: ٦\۲٦۵ المرعاة: ۳\۱۲۰،

ژباړه:

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (۲۰۰) صحابه په مسجدحرام کې ليدلي دي، چې کله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا کړې ده ما رايت مثله. ما دده په شان بل څوک نه دی ليدلی. (ميزان الاعتدال: ۷۰\۳، رقم: ۵۶۴۰.

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې کړنګېږي د حاجيانو نه پوښتنه وکړئ: نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (۱۴۰۰) کالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې کړنګېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو ورونو!

دا سنت ژوندي کړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ کړئ صلاة الرسول (۲۱۰، للسيالكوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام کې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، څکه عطاء بن ابي رباح تابعي دی، اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حکم شرعي منسوخ کولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه کرامو اجماع ده

علامه مبارکفوري په تحفة الاحوذي (۲۰۹\۱) کې ليکي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا: ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هیڅ یوصحابي څخه په پټه امین په صحیح سندسره نه دی نقل اونه له دوی څخه په امین ویلوڅه بدو یل نقل دي، بلکې پر جهرآمین داحنافوپر طريقه باندې اجماع نقل ده. څکه هغوی وايي ابن زبيردیوسړي باره کې چې په کوهي کې ولېدلی وه ویلي وو، چې ټولې اوبه به ترې ویستلی شي اونوروصحابه وویرې بدنه دي ویلي ؛نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبیرپه امين باندې جهرکړی اوهیچاپرې بدنه دي ویلي، بلکې فتوی یې ورکړې اودهغه سره یې پرې جهرهم کړی دی، دومره قدرې، چې جومات کړنګاوکړه نوداپه زوره امين ویلودصحابه وواجماع شوه.

د امين بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

١: علامه عبدالحی لکهنوي فرمايي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دليل په اعتبارسره ډېرقوي دی

سعايه شرح شرح الوقايه (١٣٧١١) کې فرمايي:

لقدطفناسنينابهذالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان ورواية الخفض

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الىحمل روايات الجهرعلى بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موږټول وګرځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته مو داومونده، چې امين په زوره ويل ډېرسم دي، څکه داله نبي عليه السلام څخه صحيح ثابت دي، او د په قلاره ويلو حديث ضعيف دی، د جهر امين ويلو سره نه شي برابرېدای، او څه لامل دی، چې د جهر حديثونه يا په ځينې وختونو باندې او يا په تعليم باندې حمل کړو سره له دې، چې په دې کې هيڅ شی نه دی راغلی، او دا خبره کول، چې دا په اول د اسلام کې وو ډېر کمزوری دی، څکه حاکم دغه حديث د وائل په روايت صحيح کړی دی، او وائل خو په اخر وخت کې اسلام راوړی دی، لکه دا خبره ابن حجر په فتح الباري کې کړې ده

او کوم اثر، چې د ابراهيم نخعي وغيره نه ذکرکولی شي د پټ امين ويلو په اړه نو دا هم د جهر امين ويلو روايتونوسره مقابله نه شي کولای

، آمين بالجهرلمولانامحمديحيى ګوندلوي ١٧۴.

٢: شاه اسمعيل شهيدپه خپل کتاب تنويرالعينين ص ٧١، کې ليکي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امين ويل دپټ ويلونه غوره دي

٣: شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشكوة کې

ليکي:

دربارہ آمين بالجہر احاديث اکثر واصح امده است:

د ښکاره امين ويلو په اړه حديثونه ډېر او صحيح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱ / ۴۰) کې ليکي:

و در آخر فاتحه امين ميگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفيه و مقتديان بموافقت آمين گفتند و در جهر بآمين در نماز جهر احاديث واقع شده.

د فاتحې په پای کې به امين په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ويل کېږي او مقتديان به د امام سره امين لولي او په دې کې حديثونه هم راغلي دي (مدارج النبوة مترجم اردو: ۱/۵۹۲).

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور واړه مذهبونه بيانوي ليکي:

د امين بالجهر روايتونه ډېر او صحيح دي

(ابكارالمنن: ١١٩، آمين بالجهر للشيخ محمديحي گـوندلوي: ١٧٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي د هدايه په شرح فتح القدير کې ليکي:

وَلَوْ كَانَ إلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زَبْرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ٧] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجُّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (١ / ٢٩٥).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زما څه اختيار وی نو ما به داسې ويلي وی چې د په قلاره ويلو له روايت نه ډېر په تېزه نه ويل مراد دي. او د جهر له روايت څخه اواز او چتول خو نرم ويل مراد دي. او پر دې خبره باندې د ابن ماجة روايت دليل دی، چې نبي عليه السلام به کله ولاالضالين وويلو: نو داسې امين به يې ويلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به د امين ويلو له امله وکړنګېده پېغمبر لمونځ (۲۰۴).

۲: پيران پيرشاه عبدالقادر جيلاني په خپل کتاب غنية الطالبين کې ليکي:

والجهر با لقرائة وآمين.

په سهارماسپښين ماسخوتن په لمونځونوکې به قرائت او آمين په جهرسره ويلی شي.

۷: اشرف علي تهانوي په امدادالفتاوی کې د يوې پوښتنې په ځواب کې ليکي:

پوښتنه:

امين بالجهر کهنا جائز هے يا نهيں؟

په جهر امين ويل جائز دي که نه دي؟

ځواب

جائز هے جيسا که عدم رفع بهی جائز هے اور مرجح احد الشقين کا تحقيق هے يا تقليد.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ويل جائز دي او د يو لوري غوره کول يا د تحقيق له امله وي يا د تقليد. امداد الفتاوی: ۱/۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاني، چې څوک یې په جهر وایي او که په پټه؛ خو د یوې وجهې نه به یې کوي، یا د تقلید له امله لکه حنفیان، او یا د تحقیق له امله لکه اهلحدیث. (پیغمبر لمونځ: ۲۰۲).

۸: علامه صنعاني په سبل السلام: ۲۲۵/۱، کې

۹: شیخ الاسلام ابن القیم ﵀ په اعلام الموقعین: ۲۴۳/۲، ۴۳۰، کې په امین بالجهر باندې د ډېر زیات دلیلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القیم: ۸۲/۲، ۸۲.

۱۰ـ فتاوی اللجنة الدائمة: ۴۲۴/۶، ۴۲۰.

۱۱: فتاوی نذیریه لسید نذیر حسین دهلوي: ۴۳۴/۱.

۱۲: مغنی المحتاج للخطیب الشربیني الشافعي: ۲۷۴/۱.

۱۴: د پیغمبر لمونځ: ۲۰۷، ۲۰۱، او نیل المرام شرح بلوغ المرام ۲۲۲/۱

۱۵: آمین بالجهر مسلک احناف کا مدلل جواب قرآن حدیث کی روشنی مین. محمدیحیی گوندلوي

۱۶: فتاوی الدین الخالص: ۱۵۶/۴.

۱۷: صحیح البخاري: ۱۰۷/۱، امام المحدثین امیرالمؤمنین في الحدیث محمد بن اسمعیل.

۱۸: آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحدیث کی روشنی مین. ۱۱۵/۱

۱۹: السنن الکبری: ۵۶/۲.

۲۰ـ المغني لابن قدامة: ۵۲۵/۱

۲۱: فتح الباري: ۲۰۸/۲.

۲۲: فتاوی ثنائیه ۴۵۴/۱

۲۳: فقه السنة: ۱۲۳/۱.

۲۴: صفة صلاة النبي: ۱۰۲، سلسلة الاحادیث الصحیحة: ۸۱۱/۶، رقم ۲۵۳۴، کلاهما للالباني.

۲۵: تنقیح تحقیق احادیث التعلیق: ۳۶۷/۱، للحافظ ابن عبدالهادي

۲۶: احیاء علوم الدین للغزالي: ۲۷۵/۱.

۲۷: نیل الاوطار للشوکاني: ۲۴۴/۲.

۲۸: الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدین المرداوي ۵۱/۲.

۲۹: الروضة الندیه لصدیق حسن خان: ۱۰۱/۱.

۳۰ـ القول المتین في الجهر بالتامین للشیخ زبیرعلي زئي

۳۱: تیسیرالرحمن لبیان القران للدکتور محمد لقمان السلفي: ۱۴/۱.

۳۲: مرعاة المفاتیح للشیخ عبدالله رحماني: ۱۱۹/۳

۳۳: تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي: ۲۰۹/۱.

۳۴: فتاوی برکاتیه للشیخ ابوالبرکات احمد: ۴۲.

۳۵: صلاة الرسول لمولانا محمد صادق سیالکوتي: ۲۱۳، ۲۰۷.

۳۶: تفسیراحسن الکلام للشیخ ابي زکریا عبدالسلام حفظه الله: ۳۴/۱-۳۶.

۳۷: بلوغ الاماني من اسرار الفتح الرباني لترتیب مسند الامام احمد بن حنبل الشیباني: ۲۰۵/۳.

۳۸: هدایة الصلاة للشیخ حبیب الله السلفي: ۸۱-۸۲.

۳۹: کتاب طرح التثریب في شرح التقریب للعراقي: ۲۶۸/۲، ۲۶۷.

۴۰ـ المجموع شرح المهذب: ۳۷۲/۳-۳۷۳، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي

په پټه د امين ويلو دليلونه او د هغې تجزيه

١: د حنفيانو اول دليل

١: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ٥٥]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالى تېرى کونکي نه خوښوي

٢: وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ٢٠٥]

خپل رب سبااوبېګا دځان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه اودغافلانو نه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ٨٩]

الله ورته وويل ستاسو دعاقبوله شوه نواوس برابرچلېږئ:

اوسني حنفيان په پټ امين ويلوباندې دصحيح دليلونودنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دی، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه.

١: اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي اوکم عقلي ده او په دين کې تناقض راوښکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پېغمبر چې ايت نازل شوی دی: نو همدغه پېغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ؛ او هغه خپله هم امين په جهر ويلی دی، اوله رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلی دی، لکه مخکې د بخاري (١٠٧١١) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دی، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولی وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايې او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (٩٧١٢) مصنف ابن ابي شيبة (٤٢٥١٢) تعليق التعليق (٢١٨١٢) سنن الكبرى للبيهقي (٥٩١٢) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ١٠٧١١، السنن الكبرى ٨٢١١، ٨٥، رقم ٢٤٥٤. کې ذکر دی.

٢: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پيش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانوپه خپل وخت فرض دی.

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بين الصلاتين لپاره صحيح حديث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمين بالجهر په اړه د راغلو صحيح حديثونو په مقابله کې په عام ايتونو سره دليل نيول هم بې بنياده دي،

يا لکه يو کس وايي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پيشو او داسې نورو ټولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کريم کې راځي

«بِالْعُقُوْدِ ۚ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ»

[المائدة: ١]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه څاروو پرته، چې درته بيان شوي دي نور څاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حيواناتو باندې په دغه ايت کريمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحيح حديثونو سره ددې حيواناتوخوړل حرام دي.

بعينه د آمين بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحيح حديثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امين په جهر ويلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به يې هم آمين په جهر ويلو

اوس څوک، چې بيا هم دا وايي، چې دعا ده او قرآن کريم کې الله تعالی فرمايي چې دعا په پټه ويل پکار دي؛ نو امين هم په پټه ويل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنيو استدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بين الصلاتين د رد کولو لپاره په آيت

«اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا»

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګېدړ. لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په «اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ» باندې دليل نيولی غلط دی؛ نو داټول په دليل کې دقرآن کريم ايتونه پيش کوي؛ خو استدلال يې ترې غلط او ګمراه کن دی، چې د (کلمة حق اريد بها الباطل) مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانو ته څه ځواب ورکوي، چې وايي حج کې جمع بين الصلاتين نشته يا وايي، چې دغه مخکني حيوانات حلال دي، او له قران کريم څخه دليل نيسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وايي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حديث نه منئ ولې دا نه دي راغلی، چې په حج کې جمع بين الصلاتين شته دی، اوپه ايت کريمه کې «كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا» راغلی دی. ليکن موږ دلته په حديث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بين الصلاتين له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمد شفيع (٥٧٩\٣)

فماهوجوابكم عن تلك الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضكم.

نو موږ حنفيانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرين حديث ته کوي موږوايوسمه ده ايت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ويل پکاردي، ليکن موږ دصحيح حديث په بناباندې په جهرسره امين وايو او دا د دغه ايت په خاص او مستثنی دی،

٣: دريېمه وجه: کله چې ددې ايتونو مانا - د حنفيانو د خيال مطابق-دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بيا ولې رسول الله صلی الله عليه وسلم په جهر سره دعاګانې ويلې دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعينو په جهر سره دعا کوله، مثلاً رسول الله صلی الله عليه وسلم ددعاطريقه داوه، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم دژوندګی په هره شعبه کې دعاکړي ده دکورنه ترميدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library